

LEVIMUUSIKA AJALUGU

MUUSIKAÕPETUSE KONSPEKT 8 KLASSILE

ÕISMÄE HUMANITAARGÜMNAASIUM

KOIDU ILMJÄRV

SISUKORD

1. Mis on levimuusika.	lk. 3
2. Lööklaul ehk hit, evergreen .	lk. 5
3. Folkmuusika.	lk. 6
4. County ja western.	lk. 7
5. Tin Pan Alley popmuusika.	lk. 9
6. Muusika ja äri.	lk. 11
7. Rhythm and blues.	lk. 12
8. R o c k 'n 'r o l l.	lk. 14
9. 50-ndate aastate lõpp Ameerika popmuusikas.	lk. 17
10. 60-ndate aastate mustade popmuusika- soul	lk. 18
11. Briti 60-ndate aastate pop- ja rockmuusika.	lk. 19
12. 1960-ndate aastate psühheedeliline rockmuusika.	lk. 21
13. 70-ndate aastate popmuusika (Heavy rock, inetllektuaalne rock, jazzrock, disco, punk, new wave)	lk. 23
14. 80-ndate aastate popmuusika kuni sajandivahetuseni (Rap, reggae, pop hause, trance, trash, speed metal)	lk. 27
15. Levimuusika Eestis	lk. 29
16 Kasutatud kirjandus.	lk. 32

1. MIS ON LEVIMUUSIKA.

Levimuusika algusaegadesse kuuluvad kõigepealt mitmesugused praktilist kasutust leidvad muusikavormid (tarbemuusika): marsid ja tantsumuusika. Kõik levimuusika žanrid on läbi teinud suured muudatused. Ei saa võrrelda 150 aasta vanust Straussi valssi tänapäevase diskohitiga, kuigi mõlemad kuuluvad tantsumuusika valdkonda.

Üsna vana on ka ajaviitemuusika. See hõlmab salongi-, restorani-, ja puhkpillimuusikat ning populaarset klassikalist muusikat. Salongimuusika sai oma nime ja olemuse 18 sajandil prantsuse suurkodanluse salongidest, kus seltskondlikku vestlusse põimiti muusikalist meelelahutust. Mida jõukam majahärra, seda kuulsamad virtuoosid esinesid tema salongides. 19 sajandil levis niisugune seltskonnaelu vorm teistesegi maadesse ja laiematesse jõukama kodanluse kihtidesse. Palgatud kunstniku asemel esines siis tavaliselt majaproua või tütar, enamasti kergemate klaveripaladega, vahel lauluga klaveri saatel. Seoses sellega tekkis eriline, eelistatavalt sentimentaalne või illustratiivne klaveriliteratuur. Ajapikku sai kombeks, et ka keskklassi peretütred pidid peale näputöö oskama klaverit mängida, nii hästi või halvasti, kui see neil välja kukkus.

19 sajandi lõpupoole hakati salongimuusikat üha enam mängima kohvikutes ja restoranides. Tagasihoidlikumad lokaalid piirdusid duo (klaver, viiul), või trioga (viiul, klaver, tšello), jõukamad peremehed palkasid väikese salongiorkestri. Repertuaar koosnes esialgu enamasti klassikaliste palade ja ooperimuusika töötlustest. Peagi tekkis ka spetsiaalne salongirepertuaar, mida trükiti tohtul hulgal. Salongiorkestrid esinesid veel hotellides ja promenaadi kontsertidel, mida korraldati kuurortides puhkajate lõbustamiseks. 20 sajandi teise aastakümne alguses mängis ainuüksi Saksamaal ligi 20 000 muusikut salongiorkestrites. Tõllal hakkas üha enam nende repertuaaris kohta omama tantsumuusika, kuni restoraniorkestrid muutusidki väikesteks tantsuorkestriteks.

Tähtsat osa etendavad levimuusikas laulud ja tantsud kergesisulise muusikateatri lavalt, mis 19 sajandil olid pärit peamiselt laulumängudest, farssidest ja muudest lihtsakoelistest teatritükkidest. Siis tuli operett, mis eriti rikkalikult toitidis 20 sajandi alguse levimuusikat, ja muusikal, mis vallutas sajandi teise poole.

Kui operett ja muusikal on välja kujunenud selgete tunnusoontega kerge muusikateatri žanriks, siis niisugused lavakunsti žanrid nagu varietee, revüü, kabaree, music-hall, estraad ja tsirkus on omavahel põimuvate elementidega segavormid, mille juured ulatuvad kaugele minevikku.

Varietee ja revüü eelkäija on prantsuse rahvalikesse naljamängudesse pikitud laulude põhjal iseseisvaks žanriks kujunenud laulumäng-odevill (*vaudeville*). Nimetus tekkis arvatavasti sõnadest “*voix de ville*” (pr “linna hää”), kuna nende laulude päevakajalisus ja moraliseeriv sisu kajastas tõepoolest linnarahva häält. Odevill on ka koomilise ooperi eelkäija. Kandunud Põhja-Ameerikasse, sai odevill seal koos briti *music-hall*’iga sealse varietee kunsti ja muusikali taimelavaks.

Varietee (pr “*variete*”- mitmekesisus) on lavakunsti vorm, mis koosneb üksteisega üsna lõdvalt seotud üksiknumbritest, pakkudes laulu, instrumentaalmuusikat, tantsu, sõnakunsti, akrobaatikat, žongleerimist, muusikakunsti jne.

Revüü (pr “*revue*”- ülevaade, paraad) on erinevalt varieteest – üksikutest piltidest koosnev, kuid mingi läbiva sõnalis-muusikalise juhtmõttega seotud etendus, kusjuures raskuspunkt on just muusikal. Revüüdest on pärit suur hulk saksa ja ameerika lööklaule.

Esimene kabaree (pr “*cabaret*”- kõrts), “*Chat Noir*” avati Pariisis 1881 aastal. Kabareekunst oli algselt seotud tihedasti kirjandusliku algmega- prantsuse šansoon, mis leidis oma kodus kabarees, on traditsiooniliselt pannud rõhku kõrgetasemelisele tekstile, väärislule.

Music-hall (ingl –muusikasaal) kujutab endast varieteed briti moodi. 1832 aastal avati Lancashire’i krahvkonna linnas Boltonis esimene inglise varieteeteater “**Star Music Hall**”. Kuid enne seda oli *music-hallis* viljeldav ajaviide õitsenud niisugustes väikestes joogikohtades nagu *pub* (lüh *public house*- kõrts, õllebaar), kus märjude külaliste hääled tihti ühislauluks liitis, vabaõhulavadel, mis olid teemajade suveaias ja mujal. Neis lõbustusasutustes oli enamasti koomikat, mis avaldus veiderdamises, kahemõttelistes laulutekstides. Music-halli seinte vahel tõmmati see kõik teatavatesse raamidesse, kuid rahvalik vaba õhkkond valitses saalis edaspidigi, avaldades selleski, et publik refrääni kaasa laulis.

Levimuusika alla kuulub ka folkmuusika- kas autentse rahvamuusika tänapäevase esitusena, või enamasti nüüdisautorite- esitajate originaalloominguna.

Vahest suurima osa nüüdismuusikast võtab enda alla lööklaul (sks. *Schlager*- tõmbe number, minev kaup, ingl *hit, hit song*- löök, lööklaul). Termin šlaager tuli kasutusse esialgu mis tahes hästi mineva kauba tähistamiseks. 1880 hakati Viinis šlaagriks nimetama menukat laulu, tantsupala või operetiviisi. Lööklaul on lihtsalt populaarne laul, mis oma arenguloo jooksul on muutunud koos laia publiku maitsega. Lööklaulu kõrval on hulk teisi laululiike. Osa neist on piirdunud kitsama rahvusliku levikuga, nagu prantsuse šansoon (pr “*chanson*”- laul) või saksa *gassenhauer* (tänavalaul). Laiema levikuga olid kupleed (pr “*couplet*” – salm), mis rändasid laulumängust ja vodevillist 19 sajandi kabareesse ja teistesse etendustesse.

Uuemad nähtused levilaulus on aktuaalsed massilaulud ja poliitilised laulud, mis levisid koos tööliikumise tõusuga.

Filmimuusika eksisteeris tummfilmi ajal illustratiivse saatemuusikana, mida ekraani all asuvas ruumis mängis pianist nn *tapöör* (sageli improviseerides), väike ansambel või orkester. Orkestrid kasutasid muuhulgas spetsiaalseid filmisituatsioonide jaoks trükitud noote nn kinoteegi kataloogist, kus olid näiteks märksõnad “põgenemine”, “tagaajamine”, “hirm”, “tõmme” jms. Sajandivahetusel hakkas *Wurlitzeri* kompanii USA-s tootma kinooreleid, millel oli eriti palju registreid kõlaefektide saavutamiseks. Helifilm tõi kaasa muusikafilmi ning operettide, muusikalide ja revüüde filmiversiooni. Filmimuusika paralleelvormiks on kujunenud televisioonimuusika.

Afroameerika muusika mõjul tekkis 20 sajandi levimuusika tähtsaim mõjutaja- džäss kogu oma stiililises kirevuses. Pärast II maailmasõda hakkas džäss, aga ka laiemas mõttes levimuusikat üldse, mõjutama ladinaameerika tantsumuusika Kuubast, Jamaikalt, Brasiiliast.

Alates 50ndate aastate teisest poolest hakkas levimuusika raskuspunkt nihkuma džässilt rockile.

Lõpuks võib veel märkida nn taustmuusikat, TV reklaamklippide illustreerimiseks, samuti funktsionaalset muusikat. Viimane on orienteeritud avalikes paikades teatavale psüühilisele ja füsioloogilisele mõjule. See mõjub märkamatuult, alateadlikult ja peab tekitama mingi heaolutunde.

2. LÖÖKLAUL e. HIT, EVERGREEN

Igal ajastul on olnud oma löökpalad- 17 sajandil menuett ja teised tantsud, 18 sajandil serenaad, 19 sajandil valsid ja operetiviisid. 20 sajandil moodsal tantsumuusikal põhinevad laulud.

Lööklaulude laialdane levik sai alguse Ameerikat helifilmide vahendusel, kahekümnendatel- kolmekümnendatel aastatel, mil lööklaulu esitajate seas olid esikohal filminäitlejad. Paljud ameerika lööklaulud olid pärit muusikalidest, mis samuti filmidena levisid. Ekraani kaudu said filmid kiiresti tuntuks ka Euroopas, seda eriti Inglismaa, kus polnud keelebarjääri.

Raadio ja televisiooni kättesaadavaks muutumisega laiematele rahvahulkadele levis lööklaul just nende kanalite kaudu. Olulisel kohal on siin heliplaatide ja – lintide müük.

Lööklaulu ilmet on määranud vastaval ajal moes olnud muusikastiil. Kahekümnendatel, kolmekümnendatel, neljakümnendatel oli mõjutajaks jazz.

Kolmekümnendate populaarsemaks lööklaulude esitajaks oli **Bing Crosby** (1904-1977), kelle esituses sai tuntuks **J. Berlini** “**White Christmas**” samanimelise filmist.

Neljakümnendatel- viiekümnendatel saavutas enneolematu kuulsuse **Frank Sinatra** (s.1915)

Saksamaal nimetatakse lööklaulu laagriks. Tuntuimad šlaagrilauljad olid filminäitlejad **Zarah Leander** (1902- 1981) ja **Marlene Dietrich** (1901- 1992). Populaarseim sõjaaegne šlaager oli “**Lili Marleen**”. (Originaal pärineb muide mitte II, vaid juba I maailmasõja ajast, kui Hans Leip kirjutas luuletuse “Lied eines jungen Wachtpostens- Lili Marleen”- e. k. –“Noore vahisõduri lugu – Lili Marleen”. 1937 aastal kirjutas sellele meloodia Rudolf Zink, kuid menu ei saanud. Hiljem kirjutas sellele tekstile viisi Norbert Schulze. Ka see variant ei saavutanud kohe edu. Selle laulu soostus plaadistama plaadifirma “Electrola”. Kui II maailmasõda oli juba puhkenud, muutus toormaterjal heliplaatide tootmiseks üha haruldasemaks. Alates 1941 aastast tuli Saksamaal ühe uue plaadi ostmiseks kõigepealt kaks vana ära anda. Seepärast oli Belgradis baseerunud saksa sõdurite raadiojaamale kingitus sõpradelt saadud kastitais plaate Viinist, mis Viini raadiote kasutuks osutusid. Olles saadetisega tutvunud, avastas keegi, et “Lili Marleen” sobiks päris hästi sõdurisaadete tunnusmeloodiaks, mida mängida igal õhtul 21.57. Tulemus oli uskumatu. Laul sai populaarseks nii saksakeelses variandis Lale Anderseniga kui ka inglisekeelses Marlene Dietrichiga. Vist ainus, kellele laul ei meeldinud oli Saksa propagandaminister Goebbels, kes väitis 1942 aasta lõpul, et “Lili Marleen” on liiga sentimentaalne, ega sobi vägede võitlusvaimu hoidmiseks. Järgnesid sanktsioonid: tähtajatu esinemiskeeld lauljale, keeld mängida seda laulu raadios, käsk heliplaadifirmadele hävitada kõik matriisid mainitud lauluga. Kuid siiski laul säilis. Peale sõja lõppu laulis Lale Andersen seda endise eduga.)

Alates kuuekümnendatest on enamus lööklaule võrsunud rock- muusikast. Lööklaule on alati loodud teadlikult, arvestades valitseva enamuse maitset, et oleks kindlustatud edu ning koos sellega ka turg. Lööklaul vastab nii sõnade (ka moesolevad väljendid), meloodia, rütmikui ka harmoonia osas mõnede “normidele”. Et läbilööks oleks kindlam, koolitatakse vastavaid lauljaid. Nii mõnegi staariimagine on loonud produtsent, kes taipab, mida vaja teha, et laulja “müüks”. Ja kui laulja “müüb”, on ka laulu edu kindlustatud. Lööklaule on tulnud ja läinud, mõned neist on jäänud, saanud “*evergreenideks*”, mis on aastakümnete järeldi hinnatud. Näiteks biitlite “Yesterday”, “Michelle”, “A Little Loving”; J. Berlini “White Christmas”; Ch. Chaplini “Smile”.

3. FOLKMUUSIKA

Täpsem tõlkes tähendab "*folkmuusika*" nii autentsest muusikalist folkloori (peamiselt vokaalset ja mitte väga arhailist) kui ka rahvamuusikale lähedast kaasaegset laulu, mida saadetakse rahvalikel pillidel.

Omaette žanrina vaadeldakse *folkmuusikat* tavaliselt alles alates viiekümnendatest aastatest. Seda põhjusel, et siis hakkasid folklaulud levima heliplaatide vahendusel.

Folkmuusika on lihtne ja arusaadav, rahulik ja tasakaalukas. Pearõhk on siin asetatud tekstile ja meeolule ning oluline koht on sotsiaalsel teemal ja oma sõnumi edastamisel.

Folklaulu esitatakse ühe laulja või väikese ansambli poolt, saateks naturaalsed pillid-kitarr, bandžo, suupill, viiul. Folklaulu repertuaari kuulub nii uemad folkloori, omaloomingut kui ka teiste heliloojate laule.

Folkmuusika alla paigutatakse ka ühiskondlik- poliitilise sisuga protestilaul, mis toob esile mitmesuguseid ühiskonna pahesid nagu sõda, rassism, looduse kahjustamine jne. Enamik folklauljaid on olnud väljapaistvad inimõiguste eest võitlejad.

Protestilaule lõi ja esitas legendaarne USA töölislaulik **Joe Hill** (1879- 1915). Tema tööd jätkas neegerlaulja **Paul Robeson** (1898- 1976), kellel 1950 anti rahupreemia progressiivsete ideede propageerimise eest.

Tänapäeva folkmuusika "isaks" loetakse **Pete Seeger**'it (s.1919), kes kutsus üles avastama oma maa rahvamuusika rikkusi. (Tema isa Charles Seeger oli muusikaprofessor, dirigent ja etnoloog, kes hakkas esimeste hulgas süstemaatiliselt koguma ameerika rahvamuusikat.) Tema esituses on tuntud laul "**Where Have All the Flowers Gone**" ("Kuhu küll kõik lilled jäid").

Joan Baez (s. 1941) on ise ennast pidanud rohkem poliitikuks kui muusikulauljaks. Tema esituses sai väga tuntuks laul "**We Shall Overcome**" ("Me võidame"). Mõnda aega esines **J. Baez** koos **Bob Dylan**'iga (s. 1941, õige nimi Robert Zimmermann). Kuulus on **Bob Dylan**'i laul "**Blowin' in the Wind**" ("Vastust teab vaid tuul").

Tuntud nimed folkmuusikas on veel "**The Kingston Trio**" ja **John Denver** (1943).

60-ndate kõige menukam folk- rock duo oli **Simon ja Garfunkel**- laul "**Sounds of Silence**".

Tänapäeval on protesti osakaal laulutekstide väiksem, iseloomulik on akustilise kitarrimõõdukas kasutamine-laulja **Susanne Vega**.

Eestis hakati folklauluga tegelema kuuekümnendatel aastatel tudengite seas. Seitsmekümnendatel esitasid folklaulu mitmed noored näitlejad. Üheks esimeseks eestvedajaks folklaulu propageerimisel oli Peeter Tooma, talle järgnesid **Tõnu Tepandi, Priit Pedajas, Andres Ots, Tarmo ja Toomas Urb, Urmas Alender** jt. meie folklauljad on kõige enam esitanud omaloomingulisi laule eesti luuletajate tekstidele, armsamaks sõnade autoriks **Hando Runnel, Juhan Viiding, Jaan Kaplinski**.

4. COUNTRY JA WESTERN

Meie sajandi keskel kerkis jazziliku lööklaulu kõrvale countrylaul, mis juba pikemat aega oli Ameerikas täitnud kohaliku levikuga rahvaliku laulu osa. Kaugemas minevikus tähistas countrylaul endast niinimetatud Metsiku Lääne asukate rahvaloomingut.

Country muusika esialgne nimetus oli *country and western*, mis viitas sellele, et tegemist oli kahe lähedase muusikaliigiga.

Country music (maa muusika) tähistab põhiliselt Tennessee osariigis levinud rahvalikku muusikat. **Western music** (lääne muusika) kujutab ennast aga Lääne – Texas ja Californias loodud kauboilaule. (Kauboist on tegelikult pärit Mehhikost. Nimelt olid Lääne- Texase legendidel esimesteks karjusteks mehhiko ratsurid-*vaquero*'d. A lles 30 aastat hiljem tulid sellele tööalale esim esed am eeriklased. Viimaseid meelitas läände tegelikult kuld, mida Californias, Sacramento orus leidis 1848 aastal James Marshall.)

Kauboist töö oli tegelikkuses päris raske. Suurte karjade ühest paigast teise ajamine ja nende eest hoolitsemine oli füüsiliselt raske töö oma üksluise ja üksindusega. Seetõttu olid enamus kauboilaule lüürilise iseloomuga igatsevad unistused, või lausa nukrad. Igavust aitasid peletada naljalaulud.

Levinumateks pillideks olid kitarr ja suupill. Naabruses asuvast Mehhikost tuli lauludesse hispaania mõjutusi.

Countrymuusika teise, põhilise pooluse juured on inglise, iiri ja šoti asunike folklooris. Nendest maadest välja rännanud ja Ameerikas A **palatši** mäestikku elama asunud inimesed, on oma kunagise kodukoha rahvamuusika säilitanud üllatavalt ehedana. Sealset m aelanikke nim etati “*hillbilly*’deks” ja vastavalt sellele ka sealset m uusikat alguses “*hillbilly*’ks”. Hiljem nim etati see lihtsalt üm ber “m aam uusikaks” ehk “*county*’ks”. Countrylaulu iseloomustab nobedasõm ne bändžom äng, maamehelikult karune viiuldamine ja terava , ninahäälega laulmine. Eriti ilmekalt avaldub see kantrimuusika alaliigis, nn. **bluegrass** – muusikas. (*Bluegrass* on preeriarohi sinitarn. Kentucky osariigi hüüdnimi: *The Blue- Grass State*)

Bluegrass on elav, tantsuline muusika, Laiemalt sai see kantrimuusika stiil tuntuks tänu mandoliinimängija ja laulja **Bill Monroe** (s. 1911) ansamb lile “**Bluegrass Boys**” (asutatud 1945). Nad hakkasid viljelema ehedat A palatši countrymuusika stiili.

Läbi aastakümnete on countrylaulud säilitanud oma traditsioonilisi tunnuseid. Nende meloodia on voolav, kergesti lauldav ja väljendusrikas. Kõlalt on nad m ažoorsed. M inoorseid countrylaule kohtab harva. Kantrilaulude rütm on tavaliselt kerge swingiga.

Kuuekümnendate aastate lõpul oli countrymuusika viimaseks sõnaks saanud “Nashville sound”, mis püüdis eri suundi taas ühe nim etaja alla viis. **Nashville** sai countrymuusika vaimseks ja majanduslikuks keskuseks. See linn kujunes USA muusikatööstuses tähtsusele teiseks linnaks. Linnas oli 40 heliplaadistuudiot, 53 plaadifirmat, 400 kirjastust, 7 heliplaadivabrikut, 1500 kutselist interpreeti ja sama palju heliloojaid.

1925 aastal alustas Nashville’i raadiojaatja WSM countrymuusika saatesarja, mis esialgu kandis nim etust “B and dance”, hiljem – “**Grand Ole Opry**”

Countrylaulud on enamasti igapäevase, olustikulise sisuga. Koduselt lihtne on ka nende esituslaad- see ongi nende tohutu populaarsuse põhjuseks.

Countrylaulude populaarsuse rajas **Jimmie Rodgers** (1897- 1933). Jäänud 4- aastasel t emata, reisis ta koos raudteel töötava isaga läbi palju linnu ja osariike, tutvus

põhjalikult lihtsate inimeste elu ja lauludega. Alates esimesest heliülevõttest 1927 aastal kuni varase surmani (tuberkuloos) salvestas ta 113 laulu. Juba laulja eluajal oli neid umbes 20 miljonil heliplaadil. Tema esituslaad hõlmas mitut ameerika rahvaliku muusika alaliiki: tänavalaulukesi, ehtsat folkloori, neegribluesi, countrylaule, ballaade, jazzi. Sage li kasutas Euroopast pärit “joodeldamist”.

Countrylaulude üldrahvalik levik algas Teise Maailasõja päevil. Suur osa ameerika rindesõduritest olid maapoisid. Nende lemmikmuusika oli see, mida pakuti raadio saates “*Grand Ole Opry*”.

Countrymuusika üks heledamaid tähi oli **Hank Williams** (1923- 1953). Tema laule “**Y our cheatin’ heart**”, “**Hey good lookin’**”, “**Jambalaya**”, “**Cold, cold heart**”, “**R am b lin’ m an**” laulsid teisedki kuulsad lauljad.

Viie- ja kuuekümnendate aastate soositumate lauljate hulka kuulus **Jim Reeves** (1923- 1964)

Mõiste *countyrock* tekkis 60-70-ndate aastate vahetusel. Selle stiili kõigi aegade edukaim aks esindajaks on ansambel “**The Eagles**”. 1976 aastal ilmunud LP-d “**Hotel California**” müüdi 11 miljonit plaati. Huvitav laulja oli ka **Johnny Cash** (s. 1932), kes pakkus kuulajatele pehmekõlalist countryrocki. 1965 aastal sai kuldplaadi lauluga “**I W alk the line**”. Omaloodud laule ligi 500.

Mõned kaubolaulud on üle ookeani ja läänemere vete jõudnud ka Eestimaa randa ja siin juurdunud rahvalike lauludena. Sellised on näiteks “**Postipoiss**” ja “**Mulgimaa**” (tegelikult C. Erardi ja F. Treffordi laul “*Sitked sellid seal Läänes*”). Lisaks sellele on countrylaul mõjutanud ka eestlaste muusitseerimist. Palju on asutatud kantrimuusikat viljelevaid ansambleid, tuntumad neist on “**Kukerpillid**” ja “**Justament**”. Mitmeid eesti heliloojaid on kirjutanud countrystiilis laule. Viimastel aastatel on korraldatud ka countrymuusika festivale.

5. TIN PAN ALLEY POPMUUSIKA

1880 aastate alguses asutas keegi **Charles K. Harris** töökoja “Laulud tellimise peale”. Ta mängis bandžot ja kirjutas laule kõigiks sündmusteks (pulmad, matused) 1892 sai üsna populaarseid laule riikides lööklauluks “*After the Ball*” (pärast balli), mille nooti esimese müügiloleku nädalaga müüdi 25000 USA dollari eest, ning seda on peetud esimeseks tõeliseks pophitiks kergemuusika ajaloos. Kuigi autor ei tundnud nooti ja lasi selle teistel üles kirjutada, avaldas ta käsiraamatu “*How To Write A Popular Song*” (“Kuidas kirjutada populaarset laulu”). Ta andis selles raamatus näpunäiteid:

Laulu sisu tuleb otsida ajalehe avaldatud tõsilugude hulgast.

Autor peab olema tuttav moesoleva muusikastiiliga.

Tekstis ei tohi olla slängi.

Tähtis on tunda autorikaitse seadust.

Idee muusikalise masstoodangu valmistamiseks ja valmislaulude müügiks oli pärit Euroopast, kus tänavakaupmehed ja suured noodikirjastajad tegid head äri ooperiaariate lihtsustatud versiooniga.

Ameerika lööklaulubisnessi hüüdnimeks on saanud **Tin Pan Alley** (plekkpannide allee). New Yorgi Viienda ja Kuuenda Avenüü vahel on 28 tänav, kus aastatel 1900-1930 asus enamik USA muusikakirjastusi. Tolleaegses ajakirjanduses võrreldi kirjastuste ametiruumidest kostvat klaveriklimberdamist plekkpannide kolinaga. See nimetus oli algselt poolpilkav nimetus, mis üldistas süsteemi, kui niisugust, mitte ei osutanud mingile konkreetsele tänavale või kohale.

TPA (Tin Pan Alley) iseloomulikud jooned:

Laulude masstoodang. (Meelelahutuskohtades vajati odavat ja köitvat muusikat.

Tähelepanu aitas võita köitev tekst ja refrään.)

Muusikatoodangu turustamine.

Kirjastajate ja autorite organiseerimine. (Näiteks ASCAP- American Society of Composers, Authors and Publishers. Loodi 1914. Aastal 1917 saavutas selle, et restoranipidajad hakkasid maksma autoritele tasu nende muusika kasutamise eest.)

Kuidas levis muusika ja kuidas kontrollis seda TPA:

Trükitud noodid - kirjastajad said noodimüügi pealt tohutut kasumit. Nad kontrollisid nii tootmist kui ka laulude õigusi.

Heliplaadid - hakkasid levima alates selle sajandi algusest, buum aastatel 1920.

Plaatide tootmine oli kulukam kui nootide väljaandmine. TPA saavutas ka siin kontrolli oma toodangu autoriõiguste üle.

Raadio- alates 1920 aastast USA-s kommertsraadio (just siis muutusid raadiovõtjad piisavalt odavaks, et muutuda luksusaubast kättesaadavaks ka laiadele massidele.) põhiline muusikalt teenimise allikas nihkus taas plaatidelt esitamisõigustele ja autoritasudele.

Helifilm - esimene helifilm “**Jazz Singers**” aastal 1927.

1920- 1930 aastatel kujunes välja popmuusika süsteem ligikaudu sellisel kujul, nagu me teame seda praegu. Tekkis tööjaotus:

Kutselised lauljad- esinejad.

Plaadifirmade võrk.

Produtsendid.

A and R (Artists and Repertoire) osakond plaadifirmas, mis tegeleb uute potentsiaalselt edukate esinejate otsimisega ning neile repertuaari otsimisega.

Kriitikud ja muusikale spetsialiseerunud väljaanded.

Edetabelid (1935 esimene raadio, 1940 ajakirjas “**Billboard**”)

Staarisüsteem (1930 esimene staar, kes sai kuulsaks tänu plaatidele, mitte kontsertesinemisega oli Bing Crosby).

Kommertsraadio ja helifilm, kui muusika levikut ja laiemat tarbimist soodustavad tegurid.

1930ndatel aastatel olid peamised laulutoodangu tarbijad:

Plaadifirmad (selle asemel, et teenindada olemasolevat publiku maitset, üritasid nad reklaamikampaaniate abil seda maitset ise soovitavas suunas vormida, sellega manipuleerida).

Kommertsraadio- (1930 aastate lõpuks kõige tähtsam meedium. Selle aja muusika headuse määras mitte selle sobivus kontserdilavale, vaid raadiosobivus.)

Helifilm - (Filmide tunnusmeloodia aitas reklaamida filmi ning vastupidi- filmi kaudu hitiks saanud laulu aitas müüa plaate. TPA- le olid kasulikud mõlemad variandid.)

Muusikalid ja kontserttegevus – (Selleks ajaks kõige ebaolulisem osa.)

1950ndatel aastatel andis TPA noortemuusikale massilisuse ning võimalikult suure läbimüügi huvides sündsa väljanägemise. Parimad lauludekirjutajad olid seotud suurte plaadifirmadega, kellega koostööst võis loota suuti kasumeid

1960ndate aastate alguses kasvas tänu TPA- poolsele kvaliteedikontrollile popmuusikas järsult muusika produtsentide osatähtsus.

6. MUUSIKA JA ÄRI

Praeguseks ajaks on muusika muutunud väga suures osas tööstuslikuks kaubaks. Sellele on suuresti kaasa aidanud tehnoloogia areng, mis eeldab pidevalt uue kauba tootmist ja sellele tarbijaskonna leidmist.

Muusikatööstuse kõige enam levinud produktiks on heliplaat, mille tootmisest võtavad osa helilooja, luuletaja, pillimehed, laulja, arranžeerija, kirjastaja, produtsent ja kauplus. Tööjaotus kõigi asjaosaliste vahel on järgmine:

helilooja loob muusikala,
 luuletaja loob sõnad,
 arranžeerija on seadnud pala vastavale pillide koosseisule,
 kirjastaja on trükinud noodid,
 pillimehed mängivad muusikapala,
 laulja laulab meloodia,
 produtsent on korraldanud helisalvestuse,
 plaadifirma on valmistanud plaadi,
 kauplus on selle müüki võtnud.

2% - produtsendile
 3% - plaadifirma kasum
 6% - lauljale
 7% - tootmiskulud
 9% - heliloojale, luuleajale
 10% - helisalvestuskulud
 17% - muud kulutused
 18% - käibemaks
 28% - kaupmehele

Siit tuleneb heliplaadi müügihind. Siin on toodud heliplaadi müügihinna ligilähedane protsentuaalne kalkulatsioon.

Alles pärast seda, kui tootmiskulud on müügitulude kaudu tasakaalustunud, saab produtsent kasumit. Seetõttu on firmad huvitud võimalikult suure hulga heliplaatide turustamisest.

Muusikute teenistus heliplaatidelt sõltub suures osas sellest, kui kasuliku lepingu on nad firmaga sõlminud. Superstaarid võivad niimoodi teenida miljoneid, mõned teenivad vaevu äraelamiseks raha.

EAÜ – Eesti Autorite Ühing on autorite ja kirjastajate vabatahtlikul liikmelisusel põhinev organisatsioon, mis esindab oma liikmeid ja kaitseb nende õigusi. See organisatsioon asutati 1991 aastal.

Teose autoril (autoritel) tekib teose loomisega autoriõigus sellele teosele. Kõik isikud, kes soovivad autori teoseid kasutada, peavad selleks autoriõiguse valdajalt luba küsima ja kokku leppima tasu suhtes.

Nendel autoritel, kes soovivad, et suhetes teoste kasutajatega esindaks neid EAÜ, on võimalus astuda EAÜ liikmeks. EAÜ põhitööks ongi litsentside väljastamine neile, kes soovivad muusikateoseid kasutada. Olulisemad teoste kasutajad on raadio- ja telejaamad, kontsertide korraldajad, kinod, diskoteegid, baarid jne.

Muusikakasutajate poolt makstud tasud jaotab EAÜ ära heliloojate, arranžeerijate, tekstiautorite ja kirjastajate vahel. Saadud summa üks enamlevinud jaotusi autorite vahel on järgmine: muusika 28,2%, tekstiautor 18,75%, arranžeerija 19,63% ja kirjastaja 33,33%.

Praegu on EAÜ-s üle 600 autori, kootöölepingute kaudu teiste autorite ühingutega kogu maailmas esindab EAÜ umbes 1,8 miljoni autori ja kirjastaja huve.

7. RHYTHM AND BLUES

Rhythm and blues (rütm ja bluus) – oli ameerika musta elanikkonna 20 sajandi keskpaiga muusika. Nagu nähtub nimetusest, oli selles muusikaliigis kaks komponenti- rütm ja blues.

Ehtne *blues* oli ameerika laiema avalikkuse tähelepanust kõrvale jäänud. Bluesid kõlasid vaid maal ja linnade neegrigetodes. Mõned heliplaadifirmad neid siiski ka salvestasid, kuid ostjateks olid ainult mustad. Ameerika valge elanikkond seda muusikat ei ostnud, sest sellesse suhtuti kui rassimuusikasse (*race music*), alaväärtuslikku neegrimuusikasse. (Muusikutega toimunud juhtumused Ojakäär "Popmuusika" lk. 102.) Taolisi heliplaate hakati nimetama koguni rassiplaatideks (*race records*). Neljakümnendate aastate lõpul hakkasid traditsioonilisele bluusile lisanduma kaasakiskuvad rütmid. Üks sellise suuna mõjukas muusik oli **John Lee Hooker** (1948 aastal tehtud plaadilt laul "**Boogie chillen**"- e. k. "Boogie lapsed"). Tooni andev bluesiviljeleja oli ka **Big Bill Broonzy** (1893- 1958). Suur **Bill (Big Bill)** oli tema hüüdnimi muusikasõprade seas, tema õige eesnimi oli aga **Lee Conley**. Lisaks lauljakuulsusele hinnati teda kui head kitarristi, kes oma karedatele lauludele ise saateid tegi.

Kitarriga ringirändavate bluesilauljate hulgas oli palju pimedaid kerjuslaulikuid- ei saanud nad ju muud tööd teha- ja nende nime juurde kuulus lisand *blind* (pime). Tuntumad neist olid **Blind Blake** (umbes 1890- 1930), **Blind Willie Johnson** (1902- 1949). **Blind Lemom Jeffersoni** õpilane **Sam Lightin' Hopkins** (1912) sai tuntuks viiekümnendatel aastatel ja on heliplaadistuudiotega arvalt pea kõige viljakam bluesilaulja.

Riley B. King (1925), paremini tuntud **B. B. Kingi** nime all, oli juba kakskümmend kaks aastat bluesilaulu ja – mänguga leiba teeninud, kui laiem publik lõpuks avastas. B. B. Kingi muusika saavutas laiema kõlapinna tegelikult alles pärast *rhythm and bluesi* esimest õitseagega, valmistades ette selle suuna taassündi kuuekümnendate aastate teisel poolel. 1966 aastal omista USA Discjockey Association temale "bluesikuninga" tiitli. **B. B. King** oli oma kinnitust mööda palju õppinud kitarristi-laulja **Aaron T-Bone Walkeri** (1909- 1975) käest. Viimane oli kolmekümnendate aastate keskel pannud aluse elektriliselt võimendatud kitarril võidukäigule, tehes sellega teoreetiliselt võimalikuks *rock'i* ilmaletuleku. Aastatel 1939- 1940 esines ta juba tüüpilise rockmuusiku maneeris (kuigi vastav termin tekkis alles viisteist aastat hiljem): liikus mängu ajal tantsiskledes laval ringi, hüpatas osavasti üle kitarrijuhtme, laskus vahel spagaati ja mängis kukla taha tõstetud pilli, kordagi rütmis eksimata.

Rhythm and bluesi ning *countrymuusika* esiletulekuga langes ühte varem valitsenud *bigbändide* õitseaja lõpp. Kui varem oli publiku peamine huvi koondunud orkestritele ja nende instrumentalistidele, siis nüüd astuvad esiplaanile laulusolistid ja vokaalansamblid. Kõige menukamaks kujunes ansambel "**The Platters**" 1953 aastal alanud tegevus. See ansambel töötas välja oma stiili, mis vastas võimalikult laiale maitsele. Selle tulemusena saadeti seitsme aasta jooksul turule neliteist lööklaulu, mis ületasid miljonilise läbimüügi. Enamik *rhythm and bluesi* ansambleid pakkus põhiliselt lööklaule, mitte bluesi. Siiski olid need ansamblid uue popmuusika rajajad, otsides muide agarasti igasuguseid plaadistamistehnilisi uuendusi- üks neist oli mitmekordne pealelaulmine.

Omamoodi fenomen oli **Fats Domino** (s. 1928), *rhythm and bluesi* kõige menukam laulja. 1949 aastal plaadistatud lauluga "**The Fat Man**" sai ta USA plaaditurul ülemvõimu kogu afroameerika muusika osas. Tema joonistas välja *rock'n'rolli* üldise mudeli, mida teised agarasti kopeerima asusid. Olles ise tubli pianist, tunnetas **Fats**

Domino hästi muusika instrumentaalset külge, pala kui terviku üldist meeleolu. Tema laulude mõjul läksid moodi vokaalsete osade vahele paigutatud tenorsaksofoni soolod. Üks nähtusi, mis andis võlu nii *rhythm and bluesile* kui ka hiljem *rock'n'rollile*, oli *boogie-woogie* (bugi- vugi) (ansambel “**The Virtuoso**”- “**Guitar boogie shuffle**”). See kujutas endast klaverimängu stiili, mis sajandi algul oli USA-s levima hakanud. *Boogie-woogie* on iseloomulik kindlakujuliste bassikäikude kordumine. (Näide 7 klassi õpikus “Hilisev Maa maailm” lk.100.)

8. ROCK 'N' ROLL

Tänapäevasele rockmuusikale pani aluse 1950 aastate keskel ilmunud **rock 'n' roll**. Seetõttu ongi tollal kasutusele võetud nimetuse esimene pool jäetud tähistama praegusegi rütmimuusika avaldusvorme.

50-ndate aastate algul hakkas Ameerikas üha enam valgeid noori huvi tundma mustade muusika vastu. Neid tõmbas ligi see, mis tollases popmuusikas ja *country* ja *westernis* puudu jäi- tõelisust kajastavad tekstid, lihtne ning peenutsemata musitseerimine ja muidugi rütm. Selle huvi rahuldamiseks hakati otsima ja ostma spetsiaalselt afro- ameerika turu jaoks toodetud heliplaate (nn. "*race records*") ning käima neegrigetode tantsusaalides.

Valgete noorte vaimustus *rhythm and bluesist* viis selleni, et nad ka ise sellist muusikat mängima hakkasid. Tekkis nii- öelda "valge" ja "musta" muusika sulam. "Valge" rock 'n' roll arenes "mustast" *rhythm and bluesist*, lisades sellele "valge" countrymuusika ja popmuusika elemente.

II maailmasõjal oli **rock 'n' rolli** sünnis oma osa. Ameerika Ühendriikides kutsuti armeesse nii musti kui valgeid noormehi väga erinevates paikadest. Sõjaväes toimus nende muusikaliste traditsioonide segunemine. Sõjajärgse perioodi tähtsamaid ühiskondlikke muutusi USA-s oli keskkooliõpilaste kahekordistumine aastail 1946-1958.

Rock 'n' rolli žanri ristiisa au päris endale ühe Clevelandi raadio saatja töötaja **Alan Freed** (1922- 1965), kelle toimetada oli õhtune klassikalise muusika programm. 1952 aastal uuris ta ühe heliplaadikaupluse omaniku palvel valge noorsoo muusikalist maitset ja avastas, et noorukeid erutas just *rhythm and blues*, mida üldiselt peeti täiesti võõraks valgete kultuurile. Freed palus ülemuselt luba panna oma klassikalise muusika saate lõppu erisaade rütmimuusikast. Saate nimeks sai "**M oondog's rock and roll party**" (Freed võttis varjunikes *M oondog*- e. k. -"kuukoer". *Rock and roll* tähendab tõlkes "kõikumine" ja "pöörlemine". Sõnal *rock* oli ameerika neegrilängis algselt samasugune kahemõtteline, armatsemisega seotud tähendus nagu sõnal *jazz*. Hiljem laiienes selle sõna mõiste tantsimisele. Saate pealkiri tähendab umbkaudu "*M oondog'i*" tantsupidu.)

Rockmuusika sünnil oli mitmeid eeldusi. Nii tegi kitarr läbi tormilise arengu. Kõigepealt tuli **Charlie Christian** mõttele asetada oma kitarr külge väike mikrofon, et ta mäng oleks paremini kuulda. Veidi hiljem ehitas **Les Paul** aga juba õõnsa kõlakastita, täispuidust elektrikitarr sellisena, nagu me seda tänapäeval tunneme. Les Pauli ideid on muusikailmas veelgi toiminud. Katsetades lindistusel mitmekordse pealemänguga, tuli ta mõttele konstrueerida mitmerealine magnetofon. Esimene 16 realine salvestussüsteem valmiski 60-ndail aastail Les Pauli studios Engelwoodis, USA-s. Umbes samal ajal hakati vinüülmaterjalist tootma heliplaate. Muusika levikule aitas kaasa elektroonika tormiline areng.

Rock 'n' rolli algperioodi vaieldamatu valitseja oli **Fats Domino**. Tema pisut külmetunud kõlaga madalat häält püüdsid matkida paljud tolleaegsed moelauljad. Mida aga tähendas must nahavärvus, seda näitas kujukalt 1955 aastal plaati lauldud "**A in 't That a Sham e**" ("Kas pole häbi"). Laulu oli suur menu, kuid veel enne, kui ta jõudis populaarsuse tippu. Tuli turule sama laulu versioon (*cover version*- menuka laulu heliplaadistamine teiste lauljate poolt) **Pat Boone'i**lt, mis ületas müügiarvult peagi originaali.

Esimene valge rock 'n' rolli viljeleja oli **Bill Haley** (s. 1927). Ta on väitnud, et tema oligi see. Kes leiutas rock 'n' rolli ja et Alan Freed andis tema muusikale nime. Töötanud 6 aastat ringhäälingu muusikatoimetaja, õppis ta tundma kuulajate maitset

ja oska hangitud teadmisi ka praktikas kasutada. 1945 aastal tõi Bill Haley oma ansambliga “**The Comets**” välja pala “**Rock Around the Clock**” (“Õöpäevane rock”), mida algul nagi ei märgatudki. Alles aasta hiljem, kui see lugu oli saanud teemalauluks filmis “**Blackboard Jungle**” (“Klassitahvlite džungel”), toimus plahvatus. Film peegeldas üsnagi naiivselt USA teismeaas koolinoorte mässumeeleolusid. Sellest kujunes esimene spetsiaalselt noortele adresseeritud poplaul. Siit algas suund, milles loojad, esitajad ja tootjad suunavad oma peamised jõupingutused just noore, kooliealise kuulaja võitmiseks.

Bill Haley kontsertidelt sai alguse publiku kummaline käitumine. See ei väljendunud mitte ainult lärmitsemises, vaid ka istmete löhkumises, isegi kogu saali rusudeks peksmises. Eriti võõrastav oli seejuures asjaolu, et seda tegid “kultuursed” valged noorukid. Musta publiku ekstaas (kreeka k. *ekstasis*-vaimustus, ägedus) väljendub muusikalises kaasaelamises- rütmilises õõtsumises, muusika taktis käteplaksutamises. See kuulub afro-ameerika rahvalike muusikatraditsioonide hulka. Valge publik aga väljendas ja teeb seda kahjuks tänaseni, oma vaimustust välise poosiga. Rock’n’rolli viljelejad hakkasid ka ekstravagantselt (prantsuse k. *extravagant*-liialdav, ebaharilik) riietuma. Moodi läksid laiad lotendavad püksid ja pintsakud, kaela pandi kingapaelu meenutavad lipsud jne. Kõik – kingadest kuni soenguteni oli väljakutsuvalt erinev tollasest arusaamast. See mõjus üsna ärritavalt alalhoidlikuma mõttelaadiga ameerika kodanikele ning seetõttu alustati sellise käitumise ja rock’n’rolli vastu koolides ja kirikutes laulatuslikke kampaaniaid. Kuid erilist tulemust see ei andnud. Soodustavaks asjaoluks rock’n’rollile sai äriline külg- see muusika töötas plaadifirmadele muinasjutulisi kasumeid.

1955 aastal kerkis esile **Little Richard** (õige nimega Richard Penniman- s. 1935). Tema lauludes olid selgelt tuntavad tema afro-ameerika päritolu ja poisikesena saadud gospellaulu kogemus. Valgetele lauljatele jäi see esituslaad kättesaamatuks, kuid kergem oli imiteerida tema esinemise välist külge, mis oli küllaltki teatraalnepuusade hõõritamine, karglemine, metsikud karjed, falsetihäälega huilgamine, ekstaasi simuleerimine. Peale muu kasutas Little Richard laval ka ekstravagantset jumestust, kandis pikka, tupeeritud soengut ja tema riietuses oli laiad kottpüksid, läikiv satäänist kuub ja isegi karusnahkne mantel. Tihti rebis ta rõivad seljast ja saatis saali. Esimene kuulus laul “**Tutti Frutti**”, mille tekstis oli palju mõtetuid silpe (“Wop-bop-a-lou-bop, a-lou-bam-boom”).

Chuck Berry (s. 1931)- laulja, kitarrist, pianist, menukas helilooja, jäi kõigile meelde oma “pardikõnnakuga”, mida ta laval harrastas. Paljud on kinnitanud, et kui polnuks must, ületanuks ta populaarsuselt Elvis Presley. Tema lauldud laule on rockmuusika kullafondis palju- “**Maybellene**”, “**Sweet Little Sixteen**” (“Kena väike kuueteistaastane”), “**Schooldays**” (“Koolipäevad”).

Rock’n’rolli valgetest estiajatest oli kõige metsikum ja ohjeldamatum **Jerry Lee Lewis** (s. 1935). Tema esimene lööknumber “**Whole lotta shakin’ goin on**” tekitas kuuemiljonilises läbiüügis avaldava kõmulaine. Edetabelisse jõudis ka “**Great Balls of Fire**”. Andes 250 kontserti aastas, tegi ta igäühest tillkuse maa värisemise. Ta mängis klaverit küünarnukkide ja jalgadega, kord valas ta bensini klaverisse ja süütas selle põlema.

Buddy Holly seevastu oli tagasihoidlik, raamatupidaja välimusega prillikandja noormees, kuid just teda on paljud hilisemad superstaarid (ka “The Beatles”) nimetanud oma suureks eeskujuks.

Rock’n’rolli kroonimata kuningas **Elvis Presley** (1935- 1977) oli üles kasvanud maal usklikke vanemate ainsa lapsena. Kaheksa aastaselt tuli ta võitjaks laste lauluvõistlusel, üheteistkümnesea mängis kitarril ja laulis koolipidudel. Pärast

keskkooli lõpetamist, elades juba Memphises (linn USA idaosas), töötas ta kinos kohanäitajana ning hiljem veoautojuhina.

1953. aastal otsustas Presley kinkida emale sünnipäevaks heliplaadi enda lauldud lauluga. Selle tagi ta Memphises, väikese plaadifirma "**Sun**" stuudios. Kui noormees järgmisel aastal sama sooviga stuudiosse läks, meenus firmaomanikule **Sam Phillisele** tema hääl ja firma otsustas noormehega plaadi teha. Esimene katse ei õnnestunud, kuid järgmised läksid juba kenasti korda. Peagi oli Elvis Presley countrymuusika valdkonnas kohaliku edetabeli juht. Alustanud countrylauljana, olid tal kõik rock'n'rolli tähele vajalikud eeldused: kodukandi muusikutelt ammutatud rhythm and blues, nende laulustiil, eksimatu rütmitaju ning noorus, kena välimus ja mingi mässuline sarm, mis rahutuid teismelisi võlus.

Pärast seda, kui üks tema laul jõudis 1955 aastal 15-le kohale kogu USA-d hõlmavas edetabelis, huvi temast suur plaadifirma **RCA Victor**, juba järgmisel aastal müüdi Presley plaate üle 10 miljoni.

Väga palju kunstniku elus, eriti rahalistes küsimustes, sõltub mändžerist (inglise k. manager- elukutselise muusiku, sportlase jt. esindaja, majandusjuht). Enne RCA Victoriga lepingu sõlmimist oli Elvis Presley mändžeriks **Tom Parker**. Tema tegi Elvis Presley'st ka filminäitleja. Alates 1956 aastast vändati Presley osavõtul umbes 30 filmi.

Muusikakriitikud on arvamusel, et Presley parimad salvestused pärinevad 1950-ndatest aastatest: "**Heartbreak Hotel**" ("Südametemurdmise hotell"), "**Hound Dog**" ("Jahikoer"), "**Love Me Tender**" ("Armastamine hellalt").

Võttes kokku Elvis Presley teened rock'n'rollis, võib öelda, et tema tegelik väärtus ja populaarsus ei ole kooskõlas. Lauljana ei kujutanud ta midagi erakordset- tal puudus loominguiline anne. Vähemalt osa tema nime kandvaid laule kujutas endast Presley mändžeri poolt heliloojatele pealesunnitud kaasaurolust. Ometi oli publik sel ajal oodanud ilmselt just niisugust lemmikut. Äri käis ja käib ka pärast Presley ootamatut surma täie hooga. 1975-ks aastaks oli Presley plaate müüdnud üle 300 miljoni, tema aastasissetulek oli umbes 5 miljonit dollarit.

Klassikalise rock'n'rolli esimene kuldaeg kestis umbes 1954-1958. Selle aja jooksul jõudsid rock'n'rolli teismelised saada täpselt nii palju vanemaks, et nende huvi pöördus millegi uue poole. Pealegi pidi terve rida tuntud muusikuid muusikast kõrvale astuma: Elvis Presley kutsuti sõjaväkke, Jerry Lee Lewis ja Chuck Berry läksid pahuksisse seadusega, Buddy Holly hukkus lennuõnnetusel, Bill Haley populaarsus hakkas kahanema koos tema eluaastatega.

9. 50-NDATE AASTATE LÕPP AMEERIKA POPMUUSIKAS

50-ndate lõpupoole hakati muusikas otsima uusi väljundeid. Toimus eemaldumine varastele rock'n'rolli hittidele iseloomulikust mässulisusest, energiast ja väljakutsuvast esituslaadist.

Laulutekstides teismeliste temaatika (põhiliselt romantiline armastus)

Esitajad valiti tihti välimuse järgi

Laulude autoritena hakkasid taas domineerima kutselised spetsialistid.

Frankie Avalon- "**Venus**"- tüüpiline teismeliste- popi hitt, mis on kaugenenud rock'n'rolli ägedusest, ent omab teatud stilistilisi sarnasusi.

"**The Everly Brothers**"- laul "**Bye, Bye, Love**".

Rock'n'rolli instrumentalistide esilekerkimine 50-ndate lõpus oli suuresti seotud asjaoluga, et uue noortemuusika esialgne energia hakkas laiadele massidele vastuvõetavaks lihvimise protsessis kaduma. Osa publikust otsis muusikat, mis oleks endiselt äge ning avastas instrumentaalgrupid, kellest suurem osa oli mänginud tantsusaalides, kus polnud vaja silmas pidada raadiokõlblikkust. Laulja rolli täitis nendes gruppides saksofon või elektrikitarr, mis esitas meloodiat. Ansambel "**The Champs**"- looga "**Tequila**" oli esimene USA edetabelis tippu tõusnud instrumentaalhitt.

Tüdrukute grupp "**The Shirelles**" - laul "**Baby It's You**". Tüdrukute popmuusika tegelikud kangelased olid produtsendid ja mänedžerid, kes tegid neid gruppe – valisid välja esinejad ja laulud, löid imidži, korraldasid reklaami, müüsid plaadid ning korjasid kasumi.

Twist (väänlemine)- 1959 aastal ilmus ühe Hank Ballard'i lugu pealkirjaga "**The Twist**". Telesaate juht Dick Clark oli hakanud twistist tegema uut noorte moetantsu. Tal oli olemas pala, kuid ei olnud sobivat lauljat. Õnnelik juhust viis ta kokku tumedanahalise nooruki Ernest Evansiga, kes sai maailmale tuntuks **Chubby Checker**i nime all. See nooruk hakkas telesaate noortele õpetama laulu saatel twisti põhiliigutusi (viska sigar maha ja püüa seda kustutada). Temast sai otsekohe **Mister Twister**. Lihtne twist levis New Yorgist kulutulena üle kogu maailma ning paari aasta vältel aset leidnud tantsumaania oli suurim pärast swingi ja enne 70 aastate discot. Selle tantsuga leppisid ka vanemad aastakäigud. Seega olid nn. lahtised (tantsijad ei hoida üksteisest kinni) tunnustust leidnud.

Surf- muusika kujunes välja 60-ndate aastate algul Lõuna Californias, kus surfingut ehk lainelaua sõitmist kõige enam harrastatakse. Tegelikult sündis tollal lausa omaette surf- kultuur vastava slängi, riietustiili, muusika ja filmidega. Muretule ja mažoorsele surf- muusikale oli iseloomulik mitmehäälne vokaalpartii ja falsettlaul (falsett- laulmisviis kõrges registris, mille puhul laulja häälepaelad võnguvad). Tuntuim ansambel oli "**The Beach Boys**", mis kujunes omamoodi ameerika biitliteks. Ansambel "**The Beach Boys**" nimigi on võetud samast ainevaldkonnast ja tõlkes tähendab "Supehranna poisid". Tegemist oli algul perekonna ansambliga.

Skiffle. Traditsionaalse jazzi kõrval saavutas viiekümnendate aastate teisel poolel suure soosingu skiffle. Skiffle'it mängiti peamiselt omavalmistatud või kohapeal kombineeritud pillidel: kammipillil, kraabiti sõrmkübaraga rütmi lainelisel pesulaua, löödi rütmi tühjal kohvril või toolipõhjal jne. Taolisesse ansambelisse kuulus ka kitarre, bändzosid, suupille ja muid rahvalikke pille. Skiffle'i põhimõte oli jagada mängu- ja laulurõõmu võimalikult paljudele.

10. 60-NDATE AASTATE MUSTADE POPMUUSIKA- SOUL

1960-ndate aastate musta muusika märksõna on **soul** ja **funk**.

1920-ndatel aastatel oli musta muusika üldnimetajaks plaadiümbrisel valgete jaoks sildike race records.

Kuigi rockmuusika raskuspunkt kaldus 60-ndatel aastatel Suurbritanniasse ja sealsed ansamblid käisid ridamisi Ameerikat vallutamas, oli ka USA muusikatööstus oma trump- samale ajale langes soulmuusika kõrgperiood. Soul on vahetult seotud ameerika mustade muusikaga- gospeli ning rhythm and bluesiga.

Souli isa tiitlit kannab õigusega laulja **Ray Charles** (s. - 1932), kes 50-ndate aastate keskpaigas ühendas gospeli ja maalähedase bluesi. Ta mängis klaverit, saksofoni ja trompetit. Kuueaastaselt pimedaks ja 15 aastaselt vanemateta jäänud nooruk õppis varakult tundma elu varjukülgi. Teinud 17- aastaselt oma esimese singli, kujunes ta pianisti ja lauljana peagi isikupäraseks muusikuks. Aastail 1960- 1975 sai ta 8 Grammy- auhinda.

Soulmuusika laiemale levikule aitasid kaasa kaks 1959 aastal asutatud heliplaadifirmat "T am la M otow n" D etroitis ja "Stax" M em phises, mis koondasid enda ümber suure hulga souli staare (**Aretha Franklin, Roberta Flack, Diana Ross** jt.).

Eraldi märkimist väärib **Stevie Wonder**, kes tegi oma esimese hiti juba 13 aastasena 1963 aastal. Tema muusikat iseloomustas **Eric Clapton**: "A lati, kui arvan end olevat hakkama saanud hea plaadiga, panen mängima mõne Stevie Wonderi oma ja see toob mind taas pilvedest maa peale."

Valge soul- (*blue- eyed soul*) kasvas välja afro- ameerika muusikast, mis on valgetele muusikutele, eriti lauljatele suureks pähkliks. Instrumentalistidel läks mängimine kergem. Selle suuna silmapaistvaim esindaja oli **Janis Joplin** (1943- 1970). Ta ei jäljendanud kedagi, vaid oli ise originaal.

Funk- James Brown'i laulu "Papa's G ot A B rand N ew B ag" oli esimene funkhit, mis 1965 aastal jõudis USA edetabelisse. Funki rütm rõhutatum, terav- torkivam. Hiljem on funk mõjutanud nii rockmuusikat, discot, kui ka hip- hop'i.

11. BRITI 60-NDATE AASTATE POP- JA ROCKMUUSIKA

1950 -ndatel aastatel peeti Suurbritanniat üldiselt rockmuusika ääremaaks ning selleks oli ka põhjust. Üksikud tähed olid vaid Elvis Presley imiteerijad, jõudmata kunagi samale tasemele. **Cliff Richardi** (õige nimega Harry Webb- s. 1940) esiletõus oli siiski palju tõotav, sest laulu “**Move It**” (“Lase käia”) võib pidada juba ehtsaks briti biidiks.

1950-ndate teisel poolel tekitas Inglismaal elevust ka **skiffle**, mida võib nimetada igam ehe m uusikaks. Koolipõlves mängisid skiffle’it ka biitlid, Cliff Richard ja mitmed teised hilisemad kuulsused.

Briti 60-ndate aastate rockmuusika võib jagada kaheks: 1) *mersey beat*, mida mängisid põhjapoolsetes tööstuslinnades esile kerkinud ansamblid ja 2) *Londoni rhythm and blues*.

Mersey beat sündis sellistes linnades nagu *Manchester*, *Sheffield* ja ennekõike muidugi *Liverpool*. Läbi Liverpooli voolava Mersey jõe järgi on kogu stiil oma nime saanudki. Seda iseloomustas lihvitud mitmehäälneline vokaalpartii ning ansambli mängijate endi kirjutatud tekstide ja muusika kasutamine. Liverpooli ansamblistest sai tuntuks eelkõige “**The Beatles**”, mis alustas 1959 aastal koosseisus **John Lennon, Paul McCartney, George Harrison, Stuart Sutcliffe** ja **Pete Best**. Sutcliffe lahkus omal soovil kaks aastat hiljem ja tema asemel hakkas basskitarri mängima McCartney. 1962 aastal trummar Pete Besti asemele tuli **Ringo Starr**.

Esimese plaadistatud lauluga “**Love Me Do**” (“A masta m ind”) äratasid nad tähelepanu, kuid järgmised salvestused tõid kaasa vapustava edu. Nad vallutasid ka USA edetabelid, mis oli esmakordne eurooplaste poolt. Alguse sai nähtus, mida on nimetatud “biitli maniaaks”. Selle kõrgpunkt oli 1964, kui Melbourne’i kogunes neid kuulama 200 000 kuulajat, kellest 40 said vigastada ja viidi haiglasse.

1966 aastal loobuti ringreisidest. Otsust mõjutas ka see, et muusika läks järjest keerulisemaks ja tolaeagsete tehniliste võimaluste juures oli vajalikku soundi kontserdilaval võimatu saavutada. Ansambel peitus koos helirežissööriga stuudiosse ning tulemuseks olid salvestused, mis on jäänud rockmuusika ajalukku. Teravamalt hakkas eristuma ansambli liikmete oma loominguline käekiri. See sai ka põhjuseks, miks ansambel 1969 aastal lagunes.

Ansambli liikmete edasine saatus oli erinev. Loomulikult alustasid kõik oma sooloprojekte. Lennon tegi 70-ndatel mitmeid sooloplaate ja just siis, kui tundus, et ta on jälle tõusuteel, saabus traagiline lõpp. 8 detsembril 1980 aastal mõrvas New Yorgis John Lennoni maniakk, kes arvas, et kuulsa inimese tapmisega võib ise ka kuulsaks saada. Biitlitest edukaim on olnud Paul McCartney, kes kirjutab menulugusid siiani.

Biitlite muusika muutus nagu ühe inimpõlve muusikaliseks sümboliks. Muusikaliselt pakkusid nad midagi uut. Neil oli omapärane vokaal- ja instrumentaalkõla, laulude lihtsad meloodiad olid meelde jäävad.

Biitlitel säilis järjepidevus eelnenud perioodiga, mistõttu nende muusika võtsid hästi vastu ka alahoidliku hingelaadiga kuulajad.

Londoni rhythm and blues- briti rocki teine peasuund arenes välja 60-ndate aastate algul Londonis, kus ameerika blues ja rhythm and blues saavutasid noorte seas üllatavalt suure populaarsuse.

Algul jäi Londoni rhythm and blues siiski mersey- beat ansamblite varju, kuni oma esimese hitini jõudis ansambel “**The Rolling Stones**”. Sealt alates hakkas “The Rolling Stones” tõsiselt pürgima briti rocki juhtansambliks. Biitlitega on neid raske võrrelda, kuna nende stiililised erinevused on üsna suured. Biitlid olid oma

tegutsemise algperioodil rõhutatult korrektse välim usega, "The Rolling Stones'i" liikmed jätsid aga endast teadlikult lohaka ja mässulise mulje. Kui biitlid hilisemal perioodil rõhusid stuudio tööle, siis "Stones" eesotsas mõjuvõimsa **laulja "Mick Jagger"**iga on läbi aegade olnud edukas kontsertansambel.

12. 1960 AASTATE PSÜHHEDEELILINE ROCKMUUSIKA

Kuuekümnendate aastate keskel ilmnis selgesti, et popmuusikal polnud mitte ainult meelelahutuslik funktsioon, vaid et temas peegeldusid ka mitmed ajastule iseloomulikud tendentsid. Rock tõi esile hulga uusi autoreid ja interpreete, kellele varasemate aastate popmuusika kirjutamata seadused midagi ei tähendanud. Uusi laule ei loonud Tin Pan Alley käsitöölised ega vanad tunnustatud meistrid, vaid noored asjaarmastajad, kes nägid ümbritsevat elu lihtrahva silmadega.

Neid uusi suundi ei tervitanud popmuusikabisness mitte vaimustunult. Seni ei tohtinud muuta midagi, kui see kujutas tulusat müügiartiklit. Selle tõttu oli ametivõimude esimene reaktsioon ka biitlite suhtes eitav. Armastus tuli alles hiljem, suurte rahadega.

Selleks ajaks oli juba selgesti märgata, et popmuusika polnud üksnes meelelahutustööstuse osa, vaid ka nn. arvamustööstuse tähtis tööriist. Raadio, televisioon, filmid, heliplaadid, ajakirjandus, mitmesugused lõbustusasutused, isegi mõned tarbeesemed ja rõivastus kandis popmuusika märki.

60 aastate pinnas (Vietnamis peetav mõttetu sõda, hariduse ja sellele vastava töö leidmine, vägivald, seaduseväänamine, vale ja võltsmoraal, protest valitseva korra vastu – need noorte probleemid), millest võrsusid kuuekümnendate aastate teisel poolel noorsooliikumised oma naiivsete ideaalide ja ohtlike pahedega. Nende ideoloogia väljendajaks sai rockmuusika. Protest sellise elukorralduse vastu sai kaks vormi: passiivne ja aktiivne. Esimene väljendus hipide liikumises, teine püüdis leida tuge ka vägivallast.

Nimetus *hippie* on tuletatud ameerika kolmekümnendate aastate slängisõnast *hip* (ka *hep*), mis tähendab: tark, taiplik, arusaav. *Hipster* oli isik, keda ei pimestanud asjade väline sära. Viiekümnendatel sai aga *hippie* tühise edvistaja halvustajaks nimetuseks. Vanem põlvkonna suus sai sellest sõim sõna “pikajuukseliste logardite” häbimärgistamiseks.

Hipide keskuseks sai **San Francisco**. Peamiselt heal järjel olevatest kodudest lahkus hulgaliselt noori, kes asutasid kommuune, pere- ja sugukondi, elades juhuslikes eluasemetes. Nad võtsid ühiskonna suhtes seisukoha- meie ei sega teid, teie ei sega meid. Lipukirjaks kuulutati *armastus, rahu ja valgus*, mida sümboliseerisid lilled. **John Phillipsi** laul “**If You’re Going To San Francisco**” sai 1967 aastal hipidele peaaegu hümniks. Seljas kanti lihtsaid tööriivaid, kuid paljud armastasid ehtida end kaelaskantavate kellukeste, helmeste ja amulettidega.

1967 aasta tõi kaasa ohtliku nähtuse: massilise uimastite tarvitamise, mis oli tõusnud juba mingi kultuse tasemele. Uimastid olid olnud ameerika ühiskonna salapaheks juba rohkem kui veerand sajandit ning röövinud jazzmuusikutegi hulgast mitu silmapaistvat annet.

Hallutsinatsioone esilekutsuvate narkootikumide toimes hakati nägema lahendust ülepääsmatuna paistnud probleemidele. Ilmale tuli rocki kõige ebardlikum vorm: *psychedelic rock* (hinge kahekordistav, avardav. Kreeka keeles *psyche*- hing ja *delos*- selge, nähtav.). [Variantnimed: *acid rock* (slängis uimasti) -, *head music*.] Ülistatud “teadvuse avardumine” (psühheedia) oli tõelikkust mõõnuta vaiglane sonimine, psühhoosi seisundis või hallutsinatsiooni mõju all viibimine. Sellise seisundi saavutamiseks keerasid mõned rockmuusikud helitugevuse maksimumini. Sellest saigi muusika tähtsaim komponent. Niisugune muusika ristiti *heavy rock’iks*. Kõlapildis said tähtsa koha efektiseadmed. Võeti kasutusele *light show*: laval näidati filmilõike, vilgutati valgust.

1968- 1969 aastal puhkes valla tõeline uimastiepideemia, millega kaasnes kuritegevuse ohjeldamatu tõus. 15 – 35 aastaste elanike hulgas oli narkomaania kõige sagedasemaks surma põhjuseks.

Uimasite kõrvale tekkis india päritoluga religioosete ja filosoofiliste õpetuste levitamine. Selle kõrvale veel hipide Jeesuse kultus (**Andrew Lloyd Webberi ja Tim Rice'i** rockoper “**Jesus christ Superstar**”).

Hipide vastandpooluseks olid pahempoolsed äärmuslased, noored anarhistid ja musta vähemuse sõjakad esindajad. Aktiivsusega paistis silma noorsoogrupp, mis sageli kaldus huligaansusesse ja kuritegevusse. Niiisugused olid ameerika “põrguinglid” ja inglise tsiklijõugud. Saksamaal nimetati neid *rocker'iteks*. Need olid enamuses väikese hariduse ja piiratud silmaringiga töölisnoored.

Hipide liikumisega peaaegu üheaegselt kerkis esile mõiste *underground* (maa-alune). Nii hakkasid end nimetama need ameerika rockansamblid, kes taotlesid lööklauludest ja kommetsrockist erinevaid suundi.

Sel perioodil said alguse rock- festivalid. Seni on suurem **Woodstock'is** 1969aastal peetud festival, kus mängis 32 ansamblit ja solisti ja publikuks oli 400 000 kuulajat.

Pühkedeelikute acid rock'i tippgrupiks sai 1965 aastal San Franciscos asutatud “**Jefferson Airplane**” (laul “**White Rabbit**”).

Skandaalset kuulsust taotlev ansambel “**The Doors**” (laul “**Light My Fire**”) sai noorte rock'ifanaatikute, nn. *teenybopper'ite* lemmikuks. Selles ansamblis tegutses **Jim Morrison** (1943- 1971)

Pöördepunkti instrumentaalses rockis kujutas **Jimi Hendrix** (1942- 1970) (lugu “**Voodoo Chile**”).

13. 70-NDATE AASTATE POPMUUSIKA.

Eelmiste aastakümnetega võrreldes on seitsmekümnendate aastate popmuusika üldpilt eriti kirju. Soliste ja ansambleid on lisandunud enneolematu hulk. Igaüks neist oli sunnitud pakkuma midagi uut. Kui see natukenegi teisest erines, püüti talle anda uus stiilinimi. Sealjuures ei lisandunud midagi põhimõtteliselt uut- kõik sai alguse eelnevail aastakümneil.

HEAVY ROCK

Heavy rock hakkas arenema 60-ndate aastate lõpul ja on säilitanud oma koha rockimaailmas tänaseni. Juba alguses kasutati sellega paralleelselt nimetusi hard rock ja heavy metal. Põhilised tunnused on jõuline korduv motiiv basskitarripartii ja kitari madalatel kehtel, jõuline laulustiil, ühtlane ja enamasti sünkopeerimata trummipartii, iseloomulike helimuundurite (ingl. k. *overdrive*- ületüürimine) kasutamine elektrikitari puhul ning loomulikult maksimumini viidud helitugevus.

Hard rock'i juured on rhythm and blues (näiteks "**The Rolling Stones**"). Kui hard rock levis üle kogu maailma, olid selle stiili kõrgemad ripud siiski Inglismaal. Ansambel "**Deep Purple**" 1970-ndal aastal ilmunud LP "**In Rock**" oli kahetmata üks hard rocki nurgakividest.

"Deep Purple'iga" samal ajal algas ka ansambel "**Black Sabbath**" võidukäik, kes tõi heavymuusikasse tänaseni väga populaarsuse okultismi (õpetused üleloomulikest ja tunnetamata jõududest, näiteks maagia, astroloogia jt.) teema. Nn. briti heavy uut laine esindavad näiteks ansambel "**Def Leppard**", "**Iron Maiden**" ja "**Saxon**". Austraaliast on pärit ansambel "**AC/DC**". Ka supergrupp "**Led Zeppelin**" liigitatakse tihti peale heavyansamblite hulka, kuid see pole päris täpne, kuna "Led Zeppelin'i" muusikas kohtab traditsioonilise bluesi mõjusid rohkem, kui heavyansamblite puhul.

INTELLEKTUAALNE ROCK

60-ndate aastate lõpul hakkas rockmuusika otsima ideid rocki peasuunast üha kaugemal olevatest muusikalistest allikatest: lisaks bluesile ka jazzmuusika teistest vormidest, erinevate maade rahvamuusikast ning isegi klassikalisest muusikast. Sellise arengu kaks tähtsamat eeldust olid:

- 1) pillimeeste üldise määngutaseme tõus
- 2) stuudioelektronika ja instrumentide täiustamine, mis võimaldas ka väikese koosseisuga saavutada varem mõeldamatuid kõlavärve.

Peale oli kasvanud uus muusikute põlvkond. Veidi rohkem kui kümne aasta jooksul oli rock'ist saanud üldiselt omaks võetud nähtus, mis tõmbas enda poole ka suurt osa noorest haritlaskonnast. Sellest ka nn. intellektuaalse rock'i mängivate ansamblite tõusuperiood 70-ndate aastate alguses. Vaadeldes kasvõi selle stiili tuntumaid esindajaid "**Emerson, Lake and Palmer**", "**Yes**", "**Gensis**", võib märgata teatud kindlaid seaduspärasusi. Lisaks ühisele päritolule (Suurbritannia) olid mitmed muusikud saanud tihti professionaalse ja isegi klassikalise koolituse. Üha enam hakati tähelepanu pöörama elektrooniliste pillidele. Ideid ammutati ka klassikalisest muusikast (*Bach, Mussorgski, Brahms, Sibelius*).

1970 aastal moodustas **Keith Emerson** trio, kuhu kuulusid veel **Greg Lake** (basskitarr, vokaal) ja **Carl Palmer** (trummidel). Aasta hiljem kuulutati nad ajakirja "Melody Maker" lugejate arvamusel põhjal maailma parimateks pillimeesteks.

Ühiseid jooni eelneva ansambliga oli ansambel "**Yes**". Ansambel üheks eestvedajaks oli klahvpillimängija **Rick Wakeman** (õppinud Londoni Kuninglikus Muusikaakadeemias).

Intellektuaalsele rock'ile on üldiselt iseloomulik suundumus väljuda tavapäraste lugude raamidest. Plaatidel kasutati pikemaid kompositsioone kui tavalised mõneminutilised laulud.

Ansambel "**Genesis**" on ilmselt kõige menukamaid intellektuaalse rock'i ansambleid. Seal tegutsenud muusikutest on nüüdseks eduka soolokarjääri teinud laulja Peter Gabriel ning trummarina alustanud **Phil Collins**.

"**Pink Floyd**" on küllaltki lähedane eelmainitud intellektuaalse rock'i ansambelitele. Helipilaadiga "**Dark Side Of the Moon**" ("Kuu varjatud külg") jõudis esimene haripunktini ansambli püüdlamine nn. *mixed media* (mittemuusikaliste väljendusvahendite – video, müra, kasutamine muusikas) poole. Muusika ilmestamiseks kasutati rohkesti heliefekte tavaelust (tuntuim kahtlemata kassamasina klõbin palas "**Money**"). Teine ülim enukas album pärineb aastast 1979 ja kannab nime "**The Wall**" ("Müür"), millest ansambel ammutas ideid ka oma menukate kontsertide lavakujunduseks: kivihaaval üleslaotav müür varjab ansambli publiku eest ja lõpuks variseb tükkideks.

Intellektuaalse rocki keskus paiknes 70-ndate aastate alguses Suurbritannias. USA muusikatürg oli suhteliselt konservatiivsem, kuid leidis sealgi erandeid. **Frank Zappa** oli üks neist. Ka Zappa uuris põhjalikult klassikalist muusikat ning temagi jahmatas kõiki oma pikkade kompositsioonidega. Kui inglise ansambleid iseloomustas meeskonnatöö, siis Zappa puhul oli ansambel ainult saatevahend.

JAZZROCK

Mõiste jazzrock hakkas levima 60-ndate aastate lõpus seoses ansambliga "**Blood, Sweet, and Tears**" ja "**Chicago**", mis olid oma koosseisult ühenduslüliks traditsioonilise rockansambli ja suure jazzorkestri vahel. Tavapärase rütmigrupiga liitus 3-4 mängijat koosnev puhkpillirühm, kus lisaks juba rock'n'rolli aegadest kasutatud saksofonile olid juurde tulnud trompetid ja tromboon. Põhirolli mängivad siin jazztaustaga muusikud. Esimese tippmuusikuna astus jazzi radadelt kõrvale **Miles Davis**.

70-ndate aastate keskpaigast oli jazzrock asendunud mõistega **fusion** (ingl. k. *sulam*). Nimevahetus oli igati õigustatud, sest suur osa selle suuna tuntumatest esindajatest ei piirdunud ainult jazziga ja rocki ühendamisega, vaid said ideid mujaltki. Näitena võib tuua **Chick Corea**, kelle loomingut mõjutas tugevalt Ladina-Ameerika muusika.

Ainulaadne isiksus fusionmuusikute hulgas on **John McLaughlin**, kes on tuntud oma kiindumuse poolest idamaisesse muusikasse. Aastail 1971-1974 juhtis ta orkestrit "**Mahavishnu Orchestra**", kuhu kuulusid praeguseks maailmanimekandidid trummareid Billy Cobham ja klahvpillimängija **Jan Hammer** (kirjutas muusika seriaalile "**Miami Vice**").

DISCO

Kõige üldisemalt võib diskomuusikat käsitleda kui helikandjatel (CD-d, kassetid) tantsimiseks ettemängitavat muusikat. Elav muusitseerimine diskodel on harv, sest tantsuplatside omanikel on kasulikum palgata üks diskor mitme muusiku asemel. Teiseks on kõlapilt kindlam, kui see oleks otsesel muusitseerimisel.

Nii nagu rockmuusika tervikuna oma olemuselt pärineb afro-ameerika muusikast, nii ka diskomuusika lähtub samast allikast. 70-ndatel aastatel oli diskomuusika gospelist ja soulisist lähtuv mustade muusika. Peatselt hakkasid diskomuusika võimalused huvitama ka valgeid muusikuid. Pärast mõnede ameerika ansambelite edu jõudis diskolaine ka Euroopasse, kus diskomuusika keskseks maaks sai Saksamaa.

Hakati kirjutama muusikat ekstra tantsusaalidele. Oluline oli muusikas rütmipaarisosaline pulss sellele tugineva rütmikaga. Tüüpilised diskolood on 4/4 taktimõõdus, tempo kiire. Helipildis domineerivad basskitarr ja basstrumm – nende

raudne mütsumine on andnud aluse “vaibakloppimisele”. Tähtis oli eelkõige tantsitavus, mitte meloodia ja harmoonia.

Diskorid olid kuulajate- tantsijate maitsekujundajad.

Eurodisko- mustade funkilik diskomuusika, valgete rütm (**Boney M**), tantsiti lahus.

Euroopa diskomuusikas on eriline koht rootsi ansambel “A B B A”. Heliloojad **Benny Andersson** ja **Björn Ulvaeus** ei lähtunud oma loomingu raudsest rütmist. Nende lauludes on esiplaanil kaunis meloodia, põnev harmoonia ja oluline laulutekst.

PUNK

Kuuekümnendate aastate teisel poolel, innustatuna briti biidi menust, imiteerisid paljud ameerika ansamblid biitleid. Kümned tuhanded koolipoisid üritasid samamoodi kuulsaks saada. Kuna tavaliselt kasutati harjutusruumideks keldreid ja autogaraaže, hakati niisuguseid, enamasti üsnagi oskamatuid ansambleid nimetama garaažibändideks. Inglismaal tekkis omakorda ka *pub*-rock – algajad amatöörbändid mängisid kohalikes lokaalides. *Public house*, lühendatud *pub*, on odav lihtrahva kõrts, kus kindel küllastajaskond käib aega veetmas. Niisugused bändid nii siin- kui sealpool ookeani valdasid üsnagi kesiselt oma pille, kuid ometi tekkis neile kohalik toetajaskond. Kindlustamiseks endale oma territooriumi suures rockmuusikadžunglis loodi peagi oma muusikaline usutunnistus, mis sai aluseks seitsmekümnendate aastate punkrockile. (Ameerika slängis on *punk*’i kümneks aastaks vastet- pisisuli, kogemusteta nooruk, vilets mängija, tänavapoiss. Omadussõnana- halb, alaväärtuslik.)

Punki puhul tuleb rõhutada tema protestivaimu ühiskonna juhtivate kihtide poolt kehtestatud normide vastu. Muusika pidi šokeerima oma ülimalt lihtsuse ja agressiivsusega. Tunnuseks oli kiire tempo (vähemalt 140 lööki minutis), stabiilselt tugev helivõimendus, rõhutatult rohmakas mängulaad ning sirgjoonelised ja teravad tekstid.

Punk-muusik mood kujunes Londonis, kus rock’i produtsent **Malcolm Robert Andrew Edwards** (Malcolm McLaren) ja ta kaaslane **Vivienne Westwood** 1971 aastast pidasid pisikest rõivapoodi nimega “*Let It Rock*”. Seal müüdi riideid, mida teistes poodides polnud- põlve kohalt kokkunõõritud säärtega “orjapükse” ja muud kraami, mille iseloom sobis hästi kokku teismeliseikka jõudnud *baby-boomi* I – põlvkonna enesedefineerimise taotlusega. 1975. aastal kinnitasid omanikud oma poekese fassaadile kümne jala kõrgused fluorestseeruvad roosad plastiktähed SEX. Kohast sai kiiresti punkarite kohtumispaik. Kui sellesama McLareni poolt kokku pandud popbändi “**Sex Pistols**” laulja **John Lydon**/Johnny Rotten samal aastal oma lühikeste püstitaetud juustega meedia fookusesse jäi, oligi *punk*-moe-ajastu alanud. Tema kaaslanna aga pani õpetajaameti maha ja hakkas ansambli liikmete peal oma ekstravagantset moeloomingut katsetama. Punk-moe generatsiooni, kes sündis optimistliku ja unistava hipiaja varjust, võib vaadelda kui anti-hipisid: ilusate laulude ja tagasi looduse rüppe eluhoiaku asemele astus kavatsetud pahelisus, agressiivne lodevus ja kolmeduuri amatöörmuusika. 1977. aastal kujunes punk’i noorsoo tunnuseks mohikaanlaste soengustiil, millest sai hiljem kogu punk-moe identiteet. Rõivastus, mida enamasti iseloomustatakse kui anarhistlikku, tekkis tihti juhuslikult kombineeritud nahkpükstest, koolipintsakust ja katkikäristatud särkidest koos needitud kaelarihmade, haaknõelte, lukkude ja kettidega. Lõdvalt rippuv lips, tanksaapad, ebakorrapäraste äärtega T-särgid ja kitsad treeningpüksid olid hiljem malliks ka pärismoole.

Punk-look’i võimendamisele aitasid kaasa plaadiümbrised, plakatid, ansamblite *performances*. [Ajakiri “Nael” juuli 2000, Eesti Kunstiakadeemia – Anne Metsis]

Tuntumaiks punk-rocki esindajaks sai inglise ansambel “**Sex Pistols**”. Briti punk koondas endasse vähem varaka noorsoo protestimeeleolusid. See seisnes kõige selle

aitam ises, mida imetles "parem publik". Protest väljendus ka välistes tunnusteriituses, soengus, atribuutikas, kõnepruugis.

Suured plaadifirmad ei tundnud huvi sedalaadi muusika vastu. Valmis olid riskima väikesed, nn. sõltumatud plaadifirmad. Nende firmade tegevus aitas mitmekesistada rockmuusika turgu ja võimaldas suurtele firmadele paremat ülevaadet uutest suundadest.

Eesti punkansamblid ja lauljad:

"**J. M. K. E.**" (Villu Tamme), "**Vennaskond**" (Tõnu Trubetsky), "**Velikie Luki, Onu Bella**

Punk'i iseloomustus:

- Lärmakas
- Lihtne
- Kiire tempo
- Tugev helivõimendus
- Teravad tekstid
- Mängida osati ainult paari akordi
- Viisipidamine polnud oluline
- Kohati puudus rütmitunne
- Sai kiireti kuulsaks
- Tuli palju muusikaga tegelevaid noori

NEW WAVE

Nüüd tõusid esiplaanile USA soolod ja ansamblid: "**Blonie**", "**Talking Heads**" jt.

Briti saartel läks samas suunas oma ansambliga **Bob Geldof**, kes 80-ndate aastatel sai kuulsaks mitmete heategevuslike mammutkontsertide korraldamisega, mille eest löödi ta rüütliks. Ka ansambel "**Police**" oli pärit Inglismaalt ning muusikaliselt oli kahtlemata üks new wave esindajaid. Suuresti tänu pilkupüüdvale liidrile **Sting**'ile vallutas ansambel popturu kõige laiemas mõttes.

14. 80-NDATE AASTATE POPMUUSIKA KUNI SAJANDIVAHETUSENI

RAP

Heliplaaditööstuse areng tekitas uue nähtuse ka seltskondlikus elus – nimelt diskoteegid (inglise k. *disc*- ketas), kus tantsiti ja lõbutseti diskori valitud ja kommenteeritud plaadimuusika saatel. Diskoteekide tekkele aitas kaasa helisalvestustehnika areng. Tihti oli plaadimuusika kvaliteet parem, kui elava esituse oma.

70-ndate aastate lõpul äratas New Yorgi diskoteekides suurt tähelepanu muusikastiil, mis oma nime sai ameerika slängisõnast rap (lobisema). [Kasutatakse ka tõlget –RAP-*rhythmically axentreated poetry* -rütmiliselt aktsepteeritud poeesia.] Mustad diskorid olid välja arendanud rütmilise kiirkõne. Sinna juurde kuulus manipuleerimine heliplaadiga- selle alla pandi viltketas, mis võimaldas plaati mängu ajal käega peatada ja rütmiliselt edasi- tagasi liigutada (inglise k. *scratching*- kratsimine). Kasutati ka kahte grammofoni- ühel instrumentaalpala, teisel meloodiline laul. Sinna peale rääkis diskor. Diskori rütmilist kõnet saatis trummide ja bassi mootorika, samuti käte plaksutamine, vahelehiüded, naer. Rütmilise kõne teema ei olnud oluline, peaasi, et kõlas efektselt. Stuudiotest hakkasid diskorid endale ise muusikat miksima.

Iseloomult on rapmuusika agressiivne.

REGGAE

Kuuekümnendate aastate keskel levis Jamaical rockmuusika eriliik reggae, mis kujutas endast üheaegselt nii tantsumuusikat kui ka mustanahaliste rahvusliku vabadusliikumise protestiväljendust. Enamik rege- muusikuid tunnustas kohaliku *rastafariusundit*, mis oli vabadusliikumise vaimne jõud. (Rastafarid – mustanahalised, kellel palju patsikesi.) Reggae eelkäijaks oli Jamaical levinud popmuusika vorm *ska*, mis ühendas endas USA afro- ameerika popmuusika ja kohalike muusikapärimuste elemente. Rastafari- usund nägi Aafrika kontinenti kõigi mustade töötatud maana- olid ju Põhja-, Kesk- ja Lõuna- Ameerika mustade elanike esivanemad Aafrikast toodud orjad. Suur tähtsus on reggaele rütmil. Trummikomplektis kasutatakse spetsiaalseid kõrgema kõlaga trumme, rütmikitarrist varieerib oma mängu osavate süntkoopidega. Basskitarri partii on vaheldusrikas, selles on ootamatuid pause ja rõhulisi lööke rõhutul taktisal. Klaveri asemel kasutatakse tavaliselt elektriorelit. Laulule annab erilise kõla kohaliku aktsendiga inglise keel.

Tuntuim rege- muusik oli **Bob Marley** (1945-1981).

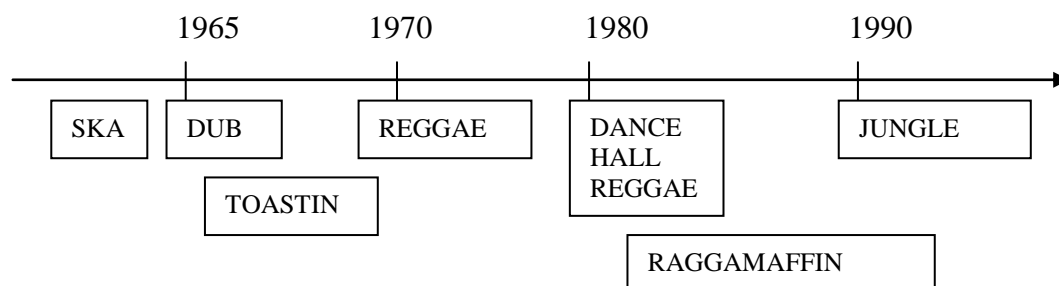
Third world – kaasaegsem, elektroonilisem

Raggamuffin- räppimise stiil. Need, kes seda tegid olid raggamuffinid

Dub (duubel, dubleerimine) – puhtalt Jamaica nähtus. Diskorid tegid oma versioone hittidest. Nad kasutasid musta lindipõhja, et sinna peale rääkida (toasting). Instrum en taalset osa nim etati “dub”.

Dance Hall reggae- tantsusaalides mängitud hitid.

Mc- (master of ceremoni)- juhtis tantsuõhtut, laulis. See jõudis reggae nimesse.

HOUSE- tekkis 1985 Chicagos. Ühe produtsendi kätetöö. Alguses polnud teksti üldse, oli ainult rütm. Kasutati näidiseid tuntud muusikapaladest. House- pärit slängist (maja, kus toimub pidu). Enamus tantsumuusikat mängiti stuudio. Parameetriteks rütmi stailisus, hüpnootilisus. Muusika ühendab endas salsat, latinot, diskot, jazzi, souli, funki.

ACID HOUSE- 1987 väga pop Inglismaal. Oli lubatud peaaegu kõik- sãmplerid, fantaasia. See psühhodeelia element, ECSTASY- katkematu muusika, mis peab tantsija viima transsi. Karmid, valjud ja väänlevad samplingud tekitavad hüpnootilise efekti. Kasutatakse sünteesi kujul keemilise hapete mulksuvaid hääli. Suur muutus tantsumuusika ajaloos.

HIP HOUSE- su lam rapi vokaalist ja house'i rütmidest.

ITALO HOUSE- kavalad tootmise tehnikad, tabavad meloodiad, ergutavad klaveri viisijupid ja Am eerikalikud vokaalid. Itaallased loovad uue muusika žanri, milles kasutavad väga palju klaverit. Praeguseks on selle asemele tekkinud techno ja trans

POP HOUSE- et tavalised pop artistid oleks tantsupõrandal rohkem vastuvõetavad, segati need house'iga. Saadi pop house.

NEW AGE MUSIC- uue ajastu muusika- on tulemas uus ajastu, ufoloogia. Rahulikkus, lõõgastumine. Mõnel puhul nimetatakse "New Age House'iks".

TECHNO- mõjutajaks saksa elektroonilise muusika ansambel "Kraftwerk" (masinlik, robotlik). Puhas rütmiga segatud kommertslike helide kogum.

TRANCE- uusim techno variant, tantsitav ambient sugulane

AMBIENT- 1993, Briti meedia loob uue väljendi "Intelligentne techno", mida tuntakse ka nime "Elektroonilise kuulamise muusika (EKM) nime all.

AMBIENT HOUSE- tugitoolimuusika, lõõgastumiseks (greg. koraal).

TRASH. SPEED METAL- tekkis 80 algul San Franciscos. Mõjutaja inglise heavy- metal, garaažirock- noored harjutasid garaažides, mängida ei osanud, aga võimukeerasid lõppu- tuli välja piisavalt vastik lärm. Kuna kõlaliselt oli erinev, haarati sellest kinni. Meloodiat ja harmooniat pole vaja. Oluline on rütm ja vasturütm. (Trash- piitsutama, ratsutama.) Speed metal- kommertslikum vorm, mõningad meeleolelemendid.

WORLD MUSIC- teistest kultuuridest pärit muusika aktsepteerimine lääne popis.

WOMAD- lühend, organisatsioon. 1981- moodustati "World of Music, Art and Dance". Korraldas Peter Gabriel. Kutsus kokku erinevaid muusikuid. Praegu on see organisatsioon, kes organiseerib üle maailma festival. Suur maailmamuusika propageerijaid.

JUNGLE- hip- hop, millele on lisatud mõni trummi rütm. on tekkinud underground rave'i muusikast nimega hardcore, mis kujunes Acid- House'st. Selles on kombineeritud kiire tempo ja Hardcore tegemise oskused koos samplingute ja bassi löikudega Jamaica raggae muusikast. Techno alamliik. Kolksuvad metalsed helid, mis loovad sünge meeleolu.

DRUM AND BASS- loodi 90 alguses ja ühendab endas Hip- hopi, Jungli, Techno (parimad bassid on selt üle võetud) ja House. D'n'b on väga lähedane jungliga. V arajast D'n'b'ssi ja Jungel'it levitati suurel osalt läbi Piraat raadiojaamade.

BREAKBEAT- techno alamliik. Võib kirjeldada, kui kiirendatud hip- hop'i. Kuna breakbeat on umbes 130- 200 lööki minutis, see tähendab 2 korda kiirem kui reggae muusika, siis on täiesti tavaline, et breakbeat'is mängib taustaks reggae muusika. Näiteks "Prodigy" laulul "Out of space" on taustaks pandud mängima reggaet. Võrreldes jungel'iga on atmosfäär mahedam, energilisem, rõõmsam.

15. LEVIMUUSIKA EESTIS

Eesti levimuusika algusaastaks võib lugeda aastat 1925, kui **Kurt Strobeli** eestvõtmisel loodud ansambel "**The Murphy Band**" mängis Tallinna Raekoja platsil asunud kohvikus *Marcelle* tantsumuusikat. See oli tantsusugemetega jazzmuusika. Rohkem levis tollane popmuusika noorem linnarahva hulgas, kõlades peamiselt restoranides. Algul ei kiitnud kriitikud sellist käratsevat muusikat heaks.

1930. aastate teisel poolel kirjutasid oma menukad lööklaulud **Boris Körver** ja **Raimond Valgre**. Kui mitte varem, siis alates **R. Valgrest** võib kindlalt alata eesti levimuusika ajaarvamist.

Pöördumatu jälje jättis kultuuri ja muusikasse *II Maailmasõda* ja *Eesti olek Nõukogude Liidu koosseisus*.

1954 aastal *Bill Haley* oma palaga "*Rock Around the Clock*" andis stardipaugu rock'n'roll'ile. Eestis aga oli sel ajal keeruline poliitiline olukord. Rahvusvahelised suhted avaldasid otsest mõju ka kultuuripoliitikale. Peale sõda olid Nõukogude Liidu suhted Ameerikaga küllaltki soojad. Eesti kinodes näidati ameerika filme ja muusikud järgisid suunda, mis oli saanud trendiks. *Swingivaimustuses* loodi ansambleid-orkestreid- "**Kuldne 7**", "**Rütmikud**", "**Mikid**". Märkimisväärne oli "**Rütmikute**" koosseis, sest kõik selle liikmed- **Arne Oit, Uno Naissoo, Valter Ojakäär, Gennadi Podelski, Erich Kõlar, Vallo Järvi**- on hiljem ühel või teisel viisil mõjutanud eesti popmuusika arengut.

Muutuse tõi **1949** aasta, mil algas nn. *Külm sõda* Nõukogude Liidu ja läänemaailma vahel. Kõik sealne kuulutati halvaks ja kahjulikuks. Keelatud oli mängida saksofoni-Eesti Raadio orkestrist visati välja kõik saksofonid. Ka nimetus muudeti Eesti Raadio Estraadorkestriks.

Jazzmuusikutele tuli hakata tegutsema n-ö. pörandal. Paljud noored jazzihuvilised koondusid **Uno Naissoo** eestvedamisel loodud **Swing Club'i**.

Tingimustes, kus juba jazz oli põlu all, muutus rock'n'roll'i tulek Eestisse mõeldamatuks. Kontaktid välismaailmaga 1950-ndate aastate keskel peaaegu puudusid. Seepärast on mõistetav, miks rock'n'roll'i esimene tõusuline USA-s möödus eesti popmuusikast sinna jälgi jätmata. Märkatavat mõju hakkasid avaldama alles 60-ndate aastate briti biitansamblid.

Ühteist muutus **1950-**ndate aastate lõpul. Moskvas korraldati *ülemaailmne noorsoofestival*. Et sinna saabus hulgaliselt nii välisesinejaid kui ka külalisi, kõlas jälle keelu all olnud *jazz*. Eestit esindasid seal teiste seas **Uno Naissoo** ansambel "**Metronoom**" ning hilisemad tuntud solistid **Heli Lääts** ja **Kalmer Tennosaar**.

Vahelülilis varasemate jazzorkestrite ja 60-ndatel aastatel loodud kitarriansamblite vahel oli **Emil Laansoo**, kes virtuoosse pillimehe ja eksperimentaatorina katsetas juba siis *studios mitmekordset pealemängu*. Ansambel mängis väga mitmesugust muusikat ja oli saatjaks paljudele lauljatele, kes hiljem endile solistina nime tegid.

60-ndate aastate popmuusikavoolud võib jaga jazz-, biit- ja estraadimuusikaks. Jazzmuusika muutus keerulisemaks ja eraldus tantsumuusikast. Sellele kohale tuli biit. Seda tulekut võib võrrelda rock'n'roll'i läbimurdega mujal. "The Beatles" jt. eeskujul tekkis ka meil poisiohtu asjaarmastajatest hulk kitarriansambleid. Lõpuks olid teismelised leidnud oma musikaalse väljundi.

Eesti popmuusikute uus põlvkond koosneski põhiliselt keskkooliõpilastest, kes meisterdasid endale ise pille ja neil mängides omandasid ka muusikalised teadmised. Repertuaari hangiti välismaistest raadiojaamadest.

"**Juuniorid**" (kogunesid 1963 sügisel) – pretendeerib meie esimese biitansambli nimetusele. Nendega koos sai laval esineda ka nooruke **Tõnis Mägi**.

1964. aastal alustasid Tallinna 2 Keskkooli “**R e a l**” ning R a p l a s “**0 m e g a**” - viimasega sai lavaristsed **Anne Veski**.

1965 – “**V i r m a l i s e d**”, “**R ü t m i k u d**”, “**0 p t i m i s t i d**”, “**T o o n i k a**”, “**P e o l e o**”.

“**V i r m a l i s e d**” oli 60- ndate aastate populaarsemaid. Seal olid vennad **Toivo ja Ülo Kurmet**. 68. Aastal liitus nendega bassi mängima **Jaak Joala**.

“**Optimistides**” alustasid m u u s i k u t e e d **Toomas, Harry ja Tiit Kõrvits, Heigo Mirka, Vello Salumets**. Ansambel oli esimene, kes esines ka kodust kaugemal.

“**Rütmikute**” solistik oli “Juuniorides” alustanud **Tõnis Mägi**, trummarina **Paap Kõlar**.

“**Peoleo**” panid kokku K u n s t i i n s t i t u u d i s **Taivo Linna, Eino Mäelt, Henno Käo**. Neid võib pidada kantriansamblite eelkäijaks Eestis.

1966- “**A n d r o m e e d a**” - asutati 7 keskkooli poiste poolt eesotsas **Peeter Randmaga**. Tegutseti aastani 1974. Selle aja jooksul jõudis ansambelis kaasa teha üle 40 muusiku- **Peep Mandre, Urmas Alender, Priit Pedajas, Paul Mägi, Jaak Jürisson**.

Tallinna 16 K e s k k o o l i a n s a m b l i n a a l u s t a s i d “**Mikronid**”. Sellesse bändi kuulus **Gunnar Graps**.

Tallinna 42 K e s k k o o l i a n s a m b l i “**Toomapojad**” repertuaaris oli palju m e l o o d i l i s i laule, mistõttu olid nad populaarsed ka vanema kuulajaskonna hulgas.

“**K r i s t a l l i d**” - selles ansambelis jõudsid osaleda **Marju Kuut, Olav Ehala, Jaak Joala, Toivo Unt, Boris Lehtlaan**.

Estraadimuusika- laia kuulajaskonna hulgas kõige populaarsem. Kuulsaim selles vallas **Georg Ots** (1920- 1975). Tänu loomupärasele andele võis ta laulda nii ooperit, kui estraadi.

1960 aastatel jätkasid edukat lauljateed **Artur Rinne, Uno Loop, Kalmer Tennoaar, Heli Lääts**. Neile lisandusid **Voldemar Kuslap, Helgi Sallo, Vello Orumets, Els Himma, Tiiu Varik, Heidy Tamme**.

Omaette huvitav nähtus 1960 aastatel oli **ER meeskvartett** koosseisus **Uno Loop, Kalju Terasmaa, Arved Haug, Eri Klas**. Koos tegutseti aastatel 1960- 1964. Sellele ansamblile järgnes “**C o l l a g e**”.

1960 aastate lõpupoole sai ülipopulaarseks Eesti Televisiooni saatesari “**H o r o s k o o p**”. Selle kaudu said televaatajad hinnata ka välismaise estraadi uuemaid laule meie parimate stuudiomuusikute ja lauljate esituses.

Tähtis koht 60- ndate aastate eesti estraadimuusikas oli *võistluskontsertidel*. Idee pärineb Arne Oidilt.

1970- ndatel sai biitmuusikast rockmuusika. Koolibändides alustanud pillimehed tahtsid teha midagi muud kui kopeerida lääne ansamblite lugusid. Peale oli kasvanud uus põlvkond kuulajaid, kes leidsid, et uute ansamblite muusika sobib ka lihtsalt kuulamiseks. Paranes ka instrumentide ja helitehnika kvaliteet. Eestisse jõudis viimane popmuusika moeröögatus- süntesaator. Elektroonilise rocki alustalaks sai ansam bel “**Mess**” (**Sven Grünberg**).

“**Ruja**” - kuna ansambli klahvpillimängijate (**Rein Rannap, Margus Kappel**) sulest ilmus enamik originaalloomingut, siis nende vahetumisega kaasnesid ansambli muusikas alati märgatavad stiilimuutused. Ansambli hingeks oli laulja **Urmas Alender**.

Heavy- rocki tun tum a t e s t e s i n d a j a t e s t “**M a g n e t i c B a n d**” ja “**G G G**”. Tartu popgrupe esindas “**F i x**”, seal osalesid teatud aegadel lauljad **Silvi Vrait, Novella Hanson, Priit ja Tarmo Pihlap, Vello Toomemets**.

Jazzrocki ja fusion'i harrastajatest ansam bel “**Psycho**”. N e m a d s a i d k u u l s a k s m ä n g i d e s i n s t r u m e n t a a l m u u s i k a t. Sellest ansam b l i s t k a s v a s v ä l j a a n s. “**Radar**”.

1974 aastal asutatud ansambel "**A pelsin**" saavutas kiiresti populaarsuse- lisaks muusikalisele professionaalsusele ka efektne lavashow. (**Tõnu Aare, Ants Nuut, Ivo Linna, Mati Nuude, Jaan Arder, Gunnar Griik.**)

1978-“Vitamiin”-**Raul Sepper, Mait Maltis, Joel Steinfeldt, Anne Veski, Marju Länik, Siiri Sisask, Mikk Targo, Peeter Vähi.**

Iseloomulik joon eesti 1970- ndate aastate popmuusikas oli kantriansamblite esiletõus. Ansambel "**Kukerpillid**" tuli kokku aastal 1972 koosseisus **Taivo Linna, Toomas Kõrvits, Toomas Veenre, Vello Salumets**, hiljem **Tiit Kõrvits, Ike Volkov**. Selle ansambli muusika toetub eesti rahvaliku laulu traditsioonile kui ka ameerika kantristiilile.

1970- “Palderjan”, kelle koosseisus laulis **Tarmo Pihlap**, järgmisena alustas ansambel "**Justament**", eesotsas **Toomas Lunge** ja **Jaan Elgulaga**.

1980 aastad- eesti ansamblite vallutusretk itta. **Jaak Joala, Tõnis Mägi, Anne Veski, Marju Länik** olid lausa superstaarid, kelle vene heliloojad pakkusid laulmiseks omi laule.

80- ndatel toimunud *Tartu muusikapäevad* tõid palju uut muusikat. Esile kerkisid mitmed uue põlvkonna noored heliloojad- enamasti klassikalise koolitusega, mis kajastus nende loomingus- **Rein Rannap, Erkki-Sven Tüür, Igor Garšnek, Alo Mattiisen**. Menukas oli **Peeter Volkonski**.

Endale varem erinevates ansamblites nime teinud muusikud (**Heigo Mirka**-“Psycho”, **Harri Kõrvits** - “Radar”, **Margus Kappel** - “Ruja”, **Ivo Linna**-“A pelsin”, **Andres Põldroo** - “O mam ent” lõid 1970 lõpul ansambli "**Rock Hotel**". Mängiti *rock’n’roll*’i ja sellele stiililt lähedast muusikat.

"**Karavan**" - solist **Karl Madis**. Selle ansambli repertuaaris oli palju professionaalselt seatud lääne ansamblite lugusid.

Punkmuusikat esitlesid Eestis esmakordselt vanemad muusikud. **Ain Varts, Riho Sibul, Priit Kuulberg, Peeter Volkonski** moodustasid ansambli "**Propeller**".

Kui **1987** hakkasid eesti sisepoliitilises elus toimuma muudatused, algas *vabadusliikumine*, puudutas see otseselt ka muusikat. 1988 kirjutas **Alo Mattiisen** "*Viis ärkamisaegset laulu*", mis jaatasid varjamatu meie rahvuslikku eneseväärikust.

80- ndate aastate teisel poolel alustasid tegevust mitmed *heavy- rocki* mängivad ansamblid. "**Metallist**" liidriks oli kitarrist **Mihkel Raud**, kes hiljem küll oma ansambliga "**Mr. Lawrence**" *heavy*’st eemaldus. "**Singer- Vingeri**" võiks paigutada *heavy- ja punk- rocki* vahepeale, ansambli lauljaks ja liidriks oli **Hardi Volmer**.

90- ndate aastate esimene pool näitas, et eesti popmuusikas on ring täis saanud- jälle sai tooniandvaks eeskätt tantsumuusika (*disko, techno, hip- hop*, või lihtsalt tümps). Oluliseks on olnud nii laulukirjutajatele, kui lauljatele osalemine *Eurovisiooni lauluvõistlusel*.

Iga aastakümme on toonud eesti muusikaase midagi uut, iga kümnendi muusikal on oma iseloomulik, kordumatu nägu.

16. KASUTATUD KIRJANDUS

1. “**Džässmuusika**” - Valter Ojakäär- Tallinn 1966
2. “**Muusika IX**” (õpik) - Eve Karp- Tallinn 1998
3. “**Muusikaõpik**” IX klass- Anu Sepp, Igor Garšnek, Jaak Ojakäär - kirjastus Avita 1996
4. “**Laulik**” V II- VIII klass Anu Sepp, Igor Garšnek, Jaak Ojakäär - kirjastus Avita 1995
5. “**Helisev Maailm**” (muusikaõpik V-VI klass)- Raimo Kangro- Tallinn “Koolibri” 1994
6. “**Helisev Maailm**” (muusikaõpik V II klass)- Raimo Kangro- Tallinn “Koolibri” 1996
7. “**Helisev Maailm**” (muusikaõpik V III klass)- Raimo Kangro- Tallinn “Koolibri” 1998
8. “**Popmuusikast**” – Valter Ojakäär- Tallinn 1978
9. “**Vaibunud viiside kaja**” - Valter Ojakäär- Tallinn 2000
10. “**Rock- rapsoodia**” – Vello Salumets- Eesti Entsüklopeediakirjastus , Tallinn 1998
11. “**Jazziraamat**”- Joachim E. Berendt- kirjastus “Vagabund” 1999
12. “**Jazz, The Rough Guide**” - Jan Carr, Digby Fairweather, Brian Priestley- 1998 London
13. “**Rock Of Ages- History Of Rock And Roll**”- Ed Ward, Geoffrey Stokes, Ken Tucker- England- 1987
14. “**Reggae, The Rough Guide**”- Steve Barrow, Peter Dalton- London 1997
15. “**Nael**”(Muusikaajakiri)- nr. 1, nr.2, nr. 3- 2000 -UP Kirjastus Tallinn 2000
16. I. Mikkelsoni loengu “**Populaarmuusika**” konspekt – Tallinn Eesti Muusikaakadeemia 2000
17. “**The Larousse Encyclopedia of Music**”- Geoffrey Hindley, Antony Hopkins – London 1997
18. “**Beatles: ühe ansambli anatoomia**” - Markku Koski Tallinn
19. “**Polkast rokini**” 2 – Anne Erm- Tallinn 1989